

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๗๐ ตอนที่ ๖๔๑ – ๗๐๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๖๙๑

ถ. ประกอบในอุบายเป็นเครื่องกำจัดความตระหนี่ ความหมายว่าอย่างไร
อุบายเป็นอย่างไร

ส. หมายถึงความเห็นถูกที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ที่เห็นว่าไม่ควรตระหนี่ ถ้ามี
อาหารอร่อย ชอบมากทีเดียว ปกติรับประทานคนเดียว ดีไหม

ถ. ดี

ส. ดีหรือ แบ่งให้คนอื่นบ้างได้ไหม ถ้ายังไม่เคย จะได้ระลึกว่า ถ้าไม่
สามารถสละให้บุคคลอื่นได้ ก็แสดงว่ากิเลสนี้ข้างมีกำลังมาก แม้แต่ในอาหาร ๒ – ๓
คำ หรืออาจจะมากกว่านั้นก็ยังแบ่งปันไม่ได้

การแบ่งปันนี้แบ่งได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ที่ปรากฏทางตา หรือทางหู
ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ก็รู้ว่าควรจะอบรมเจริญการสละวัตถุเพื่อประโยชน์แก่
บุคคลอื่น ให้สามารถเป็นผู้ที่สละได้โดยง่าย ไม่ใช่โดยยาก ไม่ใช่โดยต้องคิดแล้วคิด
อีก คอยแล้วคอยอีก และในที่สุดก็ไม่สละ

เพราะฉะนั้น ตามความเป็นจริง โดยเพศของคฤหัสถ์ไม่สามารถที่จะให้ได้
ทุกอย่าง พระธรรมไม่ได้ฝืนอหังการของใครเลย แต่ให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมตาม
ความเป็นจริง

ถ. สมมติว่า คนทำการค้า ผู้ซื้อถามว่าของนี้สดไหม ดีไหม ทั้ง ๆ ที่ไม่
ค่อยสดก็บอกว่า สดดี ผู้ที่เจริญสติคิดว่าคงจะเคยเป็นอย่างนี้ คนที่ไม่ได้เจริญสติ
อย่าได้พูดถึงเลย โทษทุก ๆ ที่รู้ตัวอยู่

ส. ยังไม่สามารถที่จะละละวิจจริตได้

ถ. อย่างผมไปรับงานมาทำ เขาถามว่า คุณซื้อของนี้เท่าไร จะบอกเขา
ตรง ๆ เขาก็รู้ว่าเราได้กำไรเท่าไร ผมไม่รู้จะทำอย่างไร เจริญสติแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร

ผู้ฟัง ดิฉันขอแนะนำ เราก็บอกว่า เราไม่ตอบ เราจะพยายามเอากำไรน้อย

ที่สุด ถ้าหากคุณสนใจก็ไปสืบถามราคาดู เทียบราคาดู และค่อยมาซื้อ เขาอาจจะเห็นความซื่อสัตย์ของเราซึ่งมีต่อลูกค้าก็ได้

ผู้ฟัง ผมเป็นพ่อค้า ที่ใคร ๆ บอกว่า พ่อค้าจะต้องโกหก ถ้าไม่โกหกขายของไม่ได้ ผมปฏิวัติคำนี้ คือ ไม่จำเป็นต้องโกหก ไม่ต้องโกหกก็ขายได้ และกิจการทุกวันนี้ของผมก็รุ่งเรืองด้วย ขยายอย่างหนึ่ง และก็อีกอย่างหนึ่ง ๆ คือ การกระทำของผมนี้ไม่ได้โกหก การโกหกนั้นเป็นนิสัยต่างหาก เช่น ลูกค้าเขาไม่ได้ถาม เราก็ไปบอกเขา สมมติว่า เขามาถามว่า สินค้านี้เท่าไร เราเรียกไป ๕๐ บาท ลูกค้าต่อราคาว่า ๔๐ บาทได้ไหม พ่อค้าบอกว่า ไม่ได้ ขาดทุน ทั้ง ๆ ที่ลูกค้าไม่ได้ถามเลยว่าต้นทุนของคุณเท่าไร ก็ไปบอกเขาเองว่าขาดทุน เรื่องอะไรจะต้องโกหก เพราะฉะนั้น เมื่อเขาต่อ ๔๐ บาท ขายได้เราก็ขายเสีย เมื่อเราขายไม่ได้ ก็บอกเขาว่า ยังขายไม่ได้ นี่วิธีขายหน้าร้าน

เมื่อครูมีผู้เล่าว่า จะไปประมูลสิ่งของ กรรมการต่าง ๆ เขาจะขอทราบราคาตามความเป็นจริง ถามต้นทุนว่าเท่าไร ซึ่งเราปฏิเสธได้ตรง ๆ เลย ไม่เสียมารยาทด้วย บอกไปตรง ๆ ว่า ต้นทุนเขาไม่พูดกันหรอก เขาจะไม่บอกให้ใครรู้กัน แต่ราคาที่ผมเสนอไปนี้ ถ้าคุณพอใจก็ตกลง หรือว่าจะสืบจากคนอื่นก่อนหรืออย่างไร ก็พูดกันได้พูดกันตรง ๆ แบบนี้

ถ. ดิฉันอ่านพบในหนังสือเล่มหนึ่ง เป็นหนังสือของพระภิกษุท่านแต่งไว้ในนั้นมีข้อความกล่าวถึงมารทั้ง ๕ คือ ๑. เทวบุตรมาร ๒. กิเลสมาร ๓. ชันธมาร ๔. อภิสังขารมาร ๕. มัจจุมาร

มาร ๔ อย่างมีคำอธิบายที่พอจะเข้าใจได้ แต่สำหรับอภิสังขารมาร ผู้เขียนท่านบอกว่า อภิสังขาร คือ อภิสังขารมาร ก็ไม่เข้าใจ

ส. ในปัจจุสมุปปาตได้กล่าวถึงปัญญากิสังขาร อปัญญากิสังขาร อเนญซากิสังขาร ซึ่งได้แก่เจตนาเจตสิก ที่เป็นปัญญากิสังขาร คือ เจตนาเจตสิกที่เป็นไปในกุศลธรรมที่เป็นกามาวจรกุศล และรูปาวจรกุศล

อปัญญากิสังขาร เป็นเจตนาที่เป็นไปในอกุศลธรรมทั้งหลาย

อเนกชาภิสังขาร คือ เจตนาที่เป็นไปในอุปमान ซึ่งเป็นฌานที่มั่นคงไม่หวั่นไหว

สำหรับปฏิจจสมุปบาท ที่สังขารเป็นปัจจัยแก่วิญญาณ ได้แก่ เจตนาเจตสิก แต่เวลาที่กล่าวถึงสภาพธรรมโดยไม่เจาะจง เช่น อกุศลกรรม อาจจะใช้คำว่า จิตเป็น อกุศลกรรม หรือกระทำอกุศลกรรม ไม่ได้มุ่งถึงตัวเจตนา เพราะว่าการกล่าวโดยส่วนรวม ซึ่งนอกจากเจตนาเจตสิกแล้ว ก็ยังหมายความถึงสภาพธรรมอื่นที่เกิดร่วมกับเจตนาด้วย ได้แก่ จิตและเจตสิกอื่นๆ

แต่เวลาที่เจาะจง อภิสังขาร ต้องได้แก่เจตนาเจตสิกเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ธรรมบางครั้งกล่าวโดยกว้าง โดยรวม บางครั้งก็กล่าวโดยแยก โดยเจาะจง แต่ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายซึ่งยังจะต้องเกิดขึ้น เพราะมีปัจจัยเกิดขึ้น บางครั้งก็เกิดเป็นกุศล บางครั้งก็เกิดเป็นอกุศล ก็ย่อมเป็นอภิสังขารมารได้ ตรวบใดที่ปัญญายังไม่รู้แจ้งในสภาพนั้น ๆ ตามความเป็นจริง

ถ. ขณะที่เราเจริญสติ มารที่เป็นอภิสังขารมารที่เกิดแก่บุคคลที่กำลังเจริญสติ ย่อมมีได้ใช่ไหม

ส. ตลอดเวลา ไม่ใช่ว่ากุศลจิตหรือสติจะเกิดได้โดยง่าย ชวนไปแล้วนึกถึงเรื่องนั้นเรื่องนี้ นั่นใครละ

ถ. คือ ความไม่มีที่สิ้นสุดของการนึกคิด

ส. มีท่านผู้ฟังบอกว่า ช่างยากเหลือเกินที่จะทิ้งเรื่องทั้งหลาย

เรื่องที่ท่านคิดว่าเป็นเรื่องใหญ่ ในแต่ละวัน หรือว่าในแต่ละครั้งก็ต่างกันไป ในวันหนึ่งเรื่องนั้นอาจจะเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก ใหญ่เหลือเกิน ใหญ่จนกระทั่งทำให้จิตใจกระวนกระวายไม่สงบ ไม่สามารถที่จะคิดถึงเรื่องอื่นใดได้ เพราะว่าความกังวลความเป็นห่วงในเรื่องนั้นช่างมากมายเวลาที่เรื่องนั้นกำลังปรากฏ แต่เวลาที่ไม่คิดถึง ความใหญ่ของเรื่องนั้นก็หายไปแล้ว

เพราะฉะนั้น เรื่องใดก็ตามที่จะเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิต ต้องเป็นเรื่องที่กำลังเกิด กำลังปรากฏในขณะนั้น ทำให้เกิดความวิตกกังวล เห็นความสำคัญของเรื่องนั้นว่าเป็น

เรื่องที่สำคัญมาก แต่วันต่อ ๆ ไป เรื่องสำคัญเรื่องเก่าก็คลายความสำคัญลง กลายเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ เพราะว่ามีเรื่องใหม่ที่สำคัญกว่า เพราะฉะนั้น เรื่องสำคัญ ในวันนี้อาจจะไม่ใช่เรื่องเก่าที่เคยสำคัญมาแล้ว แต่ว่ายากเหลือเกินที่จะให้รู้ลักษณะ ของสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า แท้ที่จริงแล้ว แต่ละเรื่องที่คิดว่าใหญ่ จะมีไม่ได้ เลยถ้าจิตไม่เกิดขึ้นคิดถึงเรื่องนั้น เรื่องนั้นจึงปรากฏ

ถ. ถ้าอย่างนั้น คำว่า กายขนาดใหญ่ ที่อาจารย์พูด คงหมายถึงอวิชชา ความไม่รู้ ถ้าหากทำลายอวิชชา ที่อาจารย์พูดถึงนายขมังธนูมืออาชีพรที่ยิ่งแกร่ง ยิ่งเร็ว ก็หมายความว่าถึงขณะที่มีสภาพธรรมใดปรากฏที่จิตรู้ และก็มีความระลึกได้ตาม ก็คือการ ยิงธนู

สุ. ที่ยิงมั่นในอริยสัจธรรม ในทุกขอริยสัจ ในลักษณะของสภาพธรรมที่ ปรากฏจึงยิ่งไว เพราะว่าสภาพธรรมเกิดดับสืบต่อเร็วมาก ในขณะนี้ ถ้าสติไม่ระลึก จะไม่ทราบเลยว่า มีสภาพธรรมอะไรมากมายหลายอย่าง แต่เวลาที่สติเกิดขึ้นสามารถ ที่จะยิ่งไว คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏชั่วขณะเล็กน้อย และก็ดับไปได้ ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น

เวลาที่ศึกษาสภาพของจิตว่ามีประเภทต่าง ๆ กัน เช่น โลภมูลจิต หรือคำที่ใช้ อยู่ทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวัน เช่น โลภ โกรธ หลง ดูเป็นคำธรรมดาที่น่าจะเข้าใจดี แล้ว ไม่มีความสงสัยว่า โลภะ เป็นสภาพที่ต้องการ ที่พอใจ ที่อยากได้ แต่โลภะนั้น อยู่ที่ไหน อาการต่าง ๆ ลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวถึงปรากฏเมื่อไร ทางตามอาการของ โลภะปรากฏใหม่

ดูดอกไม้ อาการลักษณะของโลภะปรากฏให้รู้หรือเปล่าในขณะนั้น ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ลักษณะอาการของโลภะมีปรากฏ แต่ว่าเมื่อไม่ได้ สังเกต ไม่ได้ระลึก รู้ ไม่ได้ศึกษาในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ อาการของ ความพอใจ ของความเพลิดเพลิน ของความยินดี ของความต้องการ ของความอยาก ได้ จึงไม่สามารถที่จะรู้จักลักษณะสภาพของโลภะในขณะที่โลภะกำลังปรากฏ แต่รู้ชื่อ ว่าโลภะ มีลักษณะอย่างนั้น ๆ มีอาการอย่างนั้น ๆ แต่ไม่สามารถที่จะรู้สภาพลักษณะ

ของโลกะ ถ้าสติไม่เกิดขึ้นในขณะที่มีความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน รู้ลักษณะอาการต่าง ๆ ของสภาพ รูปธรรมและนามธรรมแต่ละลักษณะ รู้ลึกซึ้งยิ่งกว่าที่เคยเข้าใจโดยชื่อ เช่น สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา เวลาที่ศึกษาปริยัติธรรมอาจจะใช้คำว่า วัตถุนั้น หรือ รูปารมณฺ์ หรือสีสนฺวัตถุนั้นต่าง ๆ หรือให้ตรงก็คือสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา แต่ถ้าไม่ใช่ผู้ที่ฝึกอบรมเจริญสติปัฏฐาน ก็ไม่สามารถเข้าใจได้ตรงตามความเป็นจริงว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตานี้เป็นเพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา อย่างไร ก็เข้าใจว่า แก้อี้เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา โຕะเป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา เข้าใจว่าอย่างนั้น แต่นั่นไม่ใช่การเข้าใจในอรรถของสภาพธรรมที่มีลักษณะเพียงปรากฏทางตาเท่านั้น ซึ่งยังไม่มีตรึกนึกถึงรูปร่างสัณฐาน หรือความหมายของสิ่งที่ปรากฏเป็นแก้อี้ หรือเป็นโຕะ

ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน จะเข้าใจถึงอรรถของคำที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ลักษณะของธรรมแต่ละลักษณะไว้ จะใช้คำอะไรก็ได้ จะใช้คำว่าวัตถุนั้น หรือจะใช้คำว่ารูปารมณฺ์ หรือจะใช้คำว่าสีสนฺวัตถุนั้นต่าง ๆ หรือจะใช้คำว่าสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานก็จะไม่เข้าใจว่า โຕะ แก้อี้เป็นสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา แต่รู้ว่าสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาไม่มีความเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน วัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตาเลย ถ้าไม่ตรึกนึกถึงรูปร่างสัณฐาน

เวลานี้เห็น ไม่ได้คิดถึงอะไรเลย เห็นเท่านั้น ยังไม่ได้คิดถึงอะไรเลย ก็จะไม่บอกไม่ได้ว่า สิ่งที่เห็นทางตานี้เป็นอะไร แต่เวลาที่เห็นเป็นหนึ่งสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้น อย่าลืมว่า ต้องมีการตรึกนึกถึงรูปร่างสัณฐานของสิ่งนั้นแล้ว ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก

ถ. การเจริญสติปัฏฐานรู้ลึกว่า ปัญหามีมากเหลือเกิน และที่อาจารย์กล่าวไว้ว่า เห็นก็ดี ได้ยินก็ดี และไม่ใส่ใจ เมื่อไม่ใส่ใจ ก็ไม่รู้อะไร

ก็มีสำนักปฏิบัติบางแห่งเขาพอใจ เช่น ได้ยินเสียงรถยนต์ แต่เขาไม่รู้ว่าเป็นเสียงรถยนต์ เขาพอใจมากกว่า เขาปฏิบัติได้ผล เพราะได้ยินสักแต่ว่าได้ยิน โดยไม่รู้ว่า

ได้ยินเสียงอะไร รู้แค่เสียง ซึ่งอาจารย์ก็กล่าวว่า เห็นก็ดี ได้ยินก็ดี และไม่ใส่ใจ เพราะฉะนั้น ข้อปฏิบัติทั้ง ๒ นี้ ฟัง ๆ ดูคล้าย ๆ ว่าเหมือนกัน

คือ อาจารย์กล่าวว่า เมื่อเห็นแล้วก็ให้รู้แต่เป็นสภาพที่ปรากฏทางตาเท่านั้น เมื่อได้ยินแล้วก็ให้รู้แต่เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งที่ปรากฏทางหูเท่านั้น กับข้อปฏิบัติที่ว่า เมื่อได้ยินแล้ว ก็ไม่รู้ว่าเสียงอะไร จะต่างกันอย่างไร

ส. เห็นแล้วไม่สนใจ เพราะรู้หรือว่าเพราะไม่รู้ ได้ยินแล้วก็ไม่สนใจ แต่ว่ารู้หรือว่าไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ มี ๒ อย่าง

ถ. เห็นที่ไรก็รู้ทุกที เห็นแก้วก็ รู้ว่าเป็นแก้ว

ส. นั่นไม่ใช่การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะว่าเห็นแก้วไม่ได้ แต่เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา และนึกถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ จึงรู้ว่าสิ่งที่ปรากฏเป็นอะไร

ถ. ตริโกไปทุกที

ส. เพราะฉะนั้น เร็วมาก ถ้าสติไม่เกิดที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ต่างกันอย่างนี้ ปัญญาก็ไม่สามารถที่จะลอก ถอน ทำลายการยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ ถ้าปัญญาไม่สามารถที่จะรู้สภาพธรรมที่ต่างกันตามความเป็นจริงอย่างนี้ ความเป็นตัวตน ความเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ก็ยังต้องมีอยู่ในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา

ถ. อาจารย์เคยกล่าวไว้ว่า การดูหนังสือมี ๒ ลักษณะ คือ หยิบหนังสือขึ้นมาแล้วก็พลิก ๆ ไป ก็ไม่รู้ความหมาย แต่จะรู้ความหมายก็ต่อเมื่อตริโกไปตามพยัญชนะในหนังสือแต่ละคำ ๆ ขณะนั้นก็ชื่อว่า รู้ความหมายในหนังสือ ขอดถามว่า ขณะที่หยิบหนังสือขึ้นมาแล้วพลิกไป ๆ โดยไม่ได้ตริโก ขณะนั้นก็ชื่อว่า ไม่ได้ใส่ใจ เมื่อไม่ได้ใส่ใจ ขณะนั้นก็ไม่ได้รู้อะไร ขณะนั้นเรียกว่า เจริญสติหรือเปล่า

ส. การตริโกหรือการนึกมีหลายขั้น และละเอียดขึ้น ๆ ด้วย ในขั้นแรก เวลาที่ใช้คำว่า คิด หรือนึก ทุกคนมักจะเข้าใจว่า เป็นในขณะที่กำลังนึกถึงเรื่องราว หรือ

ว่านึกถึงคำ ไซ้ใหม่ ถ้าใช้คำว่า คิด หรือนึก โดยมากเข้าใจว่า นึกถึงคำ นึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ แต่สภาพลักษณะของวิตกเจตสิกละเอียดกว่านั้น

จริงอยู่สภาพที่คิดนึกเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย บังคับให้คิดอย่างนั้นอย่างนี้ไม่ได้เลย ทุกขณะที่เกิดคิดเรื่องหนึ่งเรื่องใดขึ้น ให้ทราบว่า ที่คิดเรื่องนั้นเกิดขึ้นได้เพราะการจำเรื่องนั้นมี และวิตกก็ตรึง จรดในเรื่องนั้น จิตก็รู้ในเรื่องนั้น เป็นสภาพที่คิดหรือนึกในเรื่องนั้น แต่เวลาที่ไม่ได้คิดถึงคำ ไม่ได้คิดถึงเรื่อง คิดถึงรูปร่างสัณฐานของสิ่งที่ปรากฏก็มี

๖๙๒

ถ. บางครั้งเราผ่านไปตามตลาด รู้ว่าในตลาดเต็มไปด้วยสินค้า และแม้
ค้าขายของ ถ้าเราไม่ได้ใส่ใจ ก็ไม่รู้ว่าเขาขายอะไรกัน แต่ถ้าเราใส่ใจ ไปจ้อง ไปดู
ไปเลือก เราก็รู้ว่า นี่เป็นลูกเงาะ นั่นมะละกอ นี่เงาะจันทบุรี จะดี จะหวาน จะ
เปรี้ยวอย่างไร เมื่อมีการใส่ใจเราก็รู้ แต่ถ้าเราไม่ใส่ใจ เดินผ่านไป ก็ไม่รู้อะไรเลย
เหมือนกัน

ส. เพราะฉะนั้น ก็เป็นขณะที่ต่างกัน ซึ่งเป็นชีวิตปกติประจำวันที่สามารถ
จะพิสูจน์ความจริงได้ว่า ขณะที่สนใจ นี่ก็ถึงเป็นเรื่องเป็นราวนั้นขณะหนึ่ง ต่างกับ
ขณะที่เพียงเห็นและไม่ได้ใส่ใจระลึกถึงเรื่องราวของสิ่งนั้น แต่การที่จะไปบังคับไม่ให้คิด
นึกเป็นเรื่องราวต่าง ๆ เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย เพราะเหตุว่ามีเหตุปัจจัย คือ การ
จดจำในสิ่งที่ปรากฏ ทำให้นึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของสิ่งนั้น

ถ. นี่ก็เป็นปกติในชีวิตประจำวัน แต่ชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการเจริญสติ-
ปัฏฐาน คือ เมื่อเราเดินผ่านไปและไม่ได้ใส่ใจในสินค้าต่าง ๆ กับขณะที่กำลังเลือก
สินค้าต่าง ๆ ที่เราต้องการ ทั้ง ๒ ขณะนั้น เมื่อสติเกิดขึ้น พิจารณาสภาพธรรมต่าง ๆ
ในขณะที่เลือกก็ดี ในขณะที่เดินผ่านไปก็ดี การพิจารณาทั้ง ๒ ขณะนั้นควรจะต่างกัน
อย่างไร มีอะไรที่จะให้รู้ในขณะนั้น

ส. เห็นเป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่งที่สติระลึกได้ นึกคิดก็เป็นสภาพธรรมอีก
อย่างหนึ่งซึ่งสติระลึกได้ เพราะฉะนั้น ไม่จำกัดว่า สติจะต้องระลึกเฉพาะเห็น หรือว่า
ระลึกเฉพาะคิดนึก แล้วแต่สติที่จะเกิดรู้ว่า ขณะนี้ที่กำลังรู้ว่าเป็นคนนั้นคนนี่ เป็นสิ่ง
นั้นสิ่งนี้ ก็เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสภาพรู้ ไม่ใช่สภาพที่เพียงเห็น เพราะว่า
มีการตรึงนึกถึงรูปร่างลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ

ถ. การเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องที่เราชำนาญกับการเป็นตัวตนมาก เท่าที่
ผมปฏิบัติ ที่ตัวเองมีสติ ระลึกที่ไรเจอนามที่รู้บัญญัติทุกที นามที่ตรึงถึงว่าได้ยินเสียง

อาจารย์ สติระลึกที่ไร ตรงนามที่รู้บัญญัติทุกที รู้ว่าเสียงอาจารย์ เสียงรถยนต์ รู้นามที่รู้บัญญัติ แต่สภาวะของเสียงไม่รู้ อย่างเวลาที่เขาพูด มีอะไร ๆ ปนกันหลายอย่าง ผมก็ใช้วิธีระลึกบ่อย ๆ หลาย ๆ ครั้ง หนัก ๆ เข้าก็รู้สภาวะจนได้

ส. นี่ก็เป็นวิธีที่ถูก คือ ท่านผู้ฟังเองก็บอกว่า เวลาที่ได้ยิน รู้เรื่องไปเรื่อย ๆ ทุกที ๆ ซึ่งก็เป็นสภาพธรรมที่มีจริง ที่รู้เรื่อง ไม่ใช่ได้ยิน ไม่ใช่เสียง แต่เพราะสังเกตรู้ว่าเป็นการรู้เรื่อง ยังไม่ใช่การระลึกรู้เสียง หรือรู้สภาพที่ได้ยิน จึงทำให้มนสิการหรือว่าศึกษาลักษณะของเสียงเท่านั้นที่ปรากฏ ก็เพิ่มความรู้อขึ้นในลักษณะของเสียง แต่ก็ยังไม่พอ ยังมีอีกมากมายเหลือเกินที่สติจะต้องระลึกรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

สภาพรู้เสียงขณะที่เสียงปรากฏมีจริง แต่เมื่อยังไม่เคยระลึกรู้ ยังไม่ชิน วันต่อ ๆ ไป สติก็จะเริ่มเกิดขึ้น สำเนียง รู้ว่าเป็นอาการรู้เป็นธาตุรู้ที่กำลังรู้เสียง ไม่ใช่อาการรู้ธาตุที่กำลังเห็น ไม่ใช่อาการรู้ธาตุที่กำลังรู้คำ ในขณะที่คิดเรื่องต่าง ๆ ปัญญาก็ต้องเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จากการรู้นามหนึ่งไปอีกนามหนึ่ง จากรูปหนึ่งไปอีกรูปหนึ่ง โดยที่ผู้อบรมเจริญสติจะรู้ได้ว่า เท่าไร ๆ ก็ไม่พอ เพราะเหตุว่ามีสภาพธรรมมากมายเหลือเกินที่ปัญญาจะต้องรู้ชัด

ถ. ผมรู้สึกว่า สภาพธรรมมีมาก และที่จะรู้สภาวะก็ยากเหลือเกิน แต่รู้ลึกว่า วิธีที่จะรู้ซ้ำ ๆ ซาก ๆ บ่อย ๆ พยายามบ่อย ๆ พยายามระลึกรู้สภาวะของนามและรูปบ่อย ๆ ถึงจะรู้นามที่รู้ตัวตนก็รู้ไป เป็นสภาวะของนามและรูปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซ้ำ ๆ อีก บางครั้งก็รู้นามที่รู้เสียง บางครั้งก็รู้สภาวะของเสียง ซึ่งขณะนั้นไม่ได้รู้บัญญัติ ซ้ำกันอยู่อย่างนั้น กลับไปกลับมาอย่างนี้

ส. ข้างข้างเหลือเกิน ใช้ใหม่ ไม่ทันใจเลย ซาติเดียวไม่พอ กัมปเดียวไม่พอ กัมปหนึ่งนานเท่าไร ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่พอที่จะรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ คือในขณะนี้เอง ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ ซึ่งกำลังเกิดดับด้วย

เพราะฉะนั้น เรื่องของการอบรมเจริญปัญญาเป็นเรื่องที่จะต้องค่อย ๆ อบรมจนกระทั่งเป็นปัญญาที่รู้จริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

หรือท่านผู้ฟังใจร้อน อยากจะให้ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของท่านเหมือนกับชาติสุดท้ายของท่านพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ หรือมีฉะนั้นก็เป็นชาติที่ได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันบุคคลอย่างชาติของท่านอนาถปิณฑิกะ หรือชาติของวิสาขามหาอุบาสิกา

ถ. ไม่ใช่ว่าใจร้อน แต่ว่าเบื่อหน่าย รู้สึกว่า กว่าที่จะรู้สภาวะแต่ละครั้งยากเหลือเกิน หลงลืมสติตั้งแต่เข้าจนค่าเท่าไรก็ไม่รู้ กว่าที่จะมีสติระลึกได้ ก็เป็นตัวตนทุกที กว่าที่จะรู้สภาวะได้ ก็บางครั้งบางคราว แต่เมื่อรู้แล้ว ก็ปลื้มปิติ เป็นสุขมากเหลือเกิน

ส. มีท่านผู้ฟังกล่าวว่า ก่อนการเจริญสติปัฏฐานไม่ทราบเลยว่าก็มีกิเลสมากเมื่อครุ่นที่อยาก ๆ นั้นเป็นกิเลสหรือเปล่า หรือว่าเป็นการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นทันทีจริง ๆ ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า กว่าที่จะเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยสติ จะต้องระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่ทั่วไปได้

ถ. ผมรู้สึกที่ที่เราจะรู้สภาวะนามรูปนี้ จะต้องรวดเร็วเท่ากับนามที่รู้บัญญัติ พอรับเสียงปั๊บรู้ว่าเสียงนี้เสียงอะไร เสียงรถ ต้องให้เร็วจนกระทั่งเท่ากับที่รู้บัญญัติ สภาพธรรมต้องเร็วอย่างนี้ และเหมือนอย่างนี้ จึงจะมีโอกาสได้ญาณที่ละขั้นต่าง ๆ จนบรรลุถึงความสิ้นกิเลส ซึ่งแสนยากเหลือเกิน

ส. นี่คือพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดง แต่ว่าผู้ที่ได้ฟังธรรมแล้วก็ไม่ทอดนอย เป็นผู้ทอดนอย ซึ่งท่านก็ได้บรรลุผลนิพพานกันมามากโดยอาศัยความอดทน อาศัยความเพียร แม้แต่พระอินทร์ก็สรรเสริญความอดทนไว้มาก

ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สักกสังยุต** มีข้อความที่สรรเสริญความอดทนไว้มาก เช่น **วิโรจนอสุรินทสูตรที่ ๘** มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จเข้า

ที่พักกลางวัน ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดากับท้าววิโรจนะจอมอสูร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วได้ยืนฟังبانพระทวารองค์ละข้าง ฯ

ลำดับนั้นแล ท้าววิโรจนะจอมอสูรได้ตรัสคาถานี้ ในสำนักของพระผู้มีพระภาค ว่า

เป็นชายควรพยายามไปจนกว่าประโยชน์สำเร็จ ประโยชน์ดังงามอยู่ที่ความสำเร็จ นี่เป็นถ้อยคำของวิโรจนะ ฯ

ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสว่า

เป็นชายควรพยายามไปจนกว่าประโยชน์สำเร็จ ประโยชน์ทั้งหลายดังงามอยู่ที่ความสำเร็จ ประโยชน์อื่นยิ่งกว่าชั้นดีไม่มี ฯ

ความสำเร็จจะมีไม่ได้เลยถ้าขาดความอดทน เข้าใจความหมายของความอดทนหรือยังว่า ความอดทนนั้นคืออย่างไร โดยเฉพาะสำหรับการอบรมเจริญปัญญา ขณะเมื่อครุ่นนี้อาจจะผ่านไปด้วยการหลงลืมสติ แต่ว่าอดทน คือ ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจนกว่าความรู้จะเพิ่มขึ้น ที่สำคัญที่สุด คือ ไม่ใช่ว่าเพียงระลึก และไม่ใช่ว่า เมื่อระลึกแล้วรู้ทันที เป็นไปไม่ได้ ไม่มีปัญญาขั้นไหนซึ่งคมกล้าที่จะเกิดขึ้นเองโดยขาดการศึกษา ขาดการอบรม เพราะฉะนั้น ทางตาที่ว่ายากแสนยาก ก็จะต้องรู้ได้ในวันหนึ่ง ตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น เริ่มระลึกได้ตามปกติในขณะนี้ พร้อมทั้งศึกษา คือ เริ่มเข้าใจ เริ่มรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏว่า เป็นเพียงสิ่งที่กำลังปรากฏเท่านั้น ถ้ายังไม่เกิดความรู้ว่า เป็นเพียงสิ่งที่กำลังปรากฏ ก็ศึกษาให้เข้าใจว่า ที่กำลังปรากฏนี้เป็นลักษณะสภาพธรรมชนิดหนึ่งเท่านั้นเอง โดยไม่หลงลืมที่จะรู้อย่างนี้

ในขณะที่เห็น ยังเป็นความรู้ไม่ชัด ก็ระลึกเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าจะชินในลักษณะของสภาพธรรมที่เพียงปรากฏทางตาเท่านั้นเอง จนภายหลังปัญญาจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น และรู้ความต่างกันของขณะที่เพียงเห็น กับขณะที่รู้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร

นี่คือความอดทนอย่างยิ่ง อดทนพร้อมทั้งการศึกษา คือ การเริ่มรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏโดยไม่หลงลืม

ถ. มีอะไรที่จะเป็นเหตุ เป็นปัจจัย สนับสนุนให้สติปัญญาเกิดรวดเร็วขึ้น
เพิ่มมากขึ้น

ส. ระลึกเดี๋ยวนี้ เดี๋ยวนี้เท่านั้น

ถ. การเจริญสติปัฏฐานจะได้บรรลุผล หรือรู้ตามญาณชั้นต่าง ๆ นี้
อย่างนี้จะเป็นการสนับสนุนหรือไม่ เช่น เมื่อผมเดินเข้าวัดมา เห็นเด็ก ๆ จับผีเสื้อกัน
กับอกให้ปล่อยผีเสื้อ และให้เงินเขา ก็เป็นอันตกลงกัน ซึ่งผมก็รู้ว่า จิตเราเห็นผีเสื้อ
ตอนแรกเราก็สงสัย มีสตินิดหน่อยแล้วก็หมดไป ผมอธิษฐานว่า ขอให้ผลของกุศลนี้
จงเป็นเหตุให้ผมรู้ทั่วถึงธรรมในการปฏิบัติ แบบนี้จะช่วยสนับสนุนในภาพใหม่ไหม หรือ
ว่ามีวิธีเดียว คือ ระลึกอยู่เรื่อย ๆ จึงจะช่วยสนับสนุนในภาพชาติใหม่ให้สติเกิดมากขึ้น
รู้ทั่วถึงในธรรม

ส. ความตั้งใจมั่นในการที่จะไม่ให้หลงลืมสติ พร้อมทั้งระลึก ศึกษา
รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นไปโดยการอธิษฐาน หรือว่าเป็นในขณะที่สติ
ระลึกทันที แบบไหนจะมั่นคงกว่ากัน

ถ. การปฏิบัตินี้โดยตรงอยู่แล้ว แต่การกระทำของผมดังกล่าวจะช่วยให้
ปัญญาในภาพต่อไปเจริญยิ่งกว่าเก่าไหม จะช่วยได้บ้างไหม ทางอ้อมก็ยังมี ซึ่งผมคิด
ว่าคงจะได้

ส. เป็นปัจจัยไม่ให้หลงในภพ ในชาติ ไม่ให้หลงเพลิดเพลินมัวเมาในรูป
ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ เพราะเป็นความตั้งใจมั่นที่จะให้มีการไม่หลงลืม
พร้อมทั้งความรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่เพิ่มขึ้น แต่ในขณะที่กำลังอธิษฐาน
ขณะที่กำลังตั้งใจ กับขณะที่สติเกิดขึ้นระลึกจริง ๆ แบบไหนจะเป็นความมั่นคงกว่ากัน

ถ. จริงอยู่ ขณะปฏิบัติอยู่มั่นคงกว่า แต่อาจารย์เคยบรรยายว่า ใครไม่
ทราบผมจำชื่อไม่ได้ คือ ผู้ที่บรรลุผลนั้น มีกุศลอดีตที่เขาสร้างไว้ คือ ถวาย
ไม่ขอให้ภิกษุสงฆ์ อาศัยกุศลนั้นมาสนับสนุนให้ได้บรรลุผลเป็นพระโสดาบัน
บุคคล

สุ. อย่าลืม ต้องไตร่ตรองธรรม และประกอบในเหตุในผลด้วย ถ้าเข้าใจง่าย ๆ อย่างนั้น ก็ถวายไม้ขอทุกวัน ๆ และจะเป็นไปได้ไหม ถ้าบุคคลนั้นไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง แม้แต่ขณะที่อธิษฐาน หรือมีความตั้งใจมั่น เป็นสิ่งที่ยับยั้งไม่ได้ที่จะให้คิดอย่างนั้น ที่จะให้มีความตั้งใจมั่นอย่างนั้น แต่สติสามารถที่จะเกิดขึ้นระลึกถึงในขณะที่กำลังตั้งใจมั่นอย่างนั้นว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง นี่สำคัญที่สุด คือ รู้ทั่ว แม้ในขณะที่กำลังมีความตั้งใจอย่างนั้นก็รู้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง

ต้องเข้าถึงลักษณะของความไม่มีตัวตน สัตว์ บุคคลใด ๆ เลยในสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่กำลังปรากฏ เพราะโดยมากท่านผู้ฟังก็มีความเข้าใจทั่ว ๆ ไปในลักษณะของสภาพธรรม เช่น วันนี้รู้สึกว่โกรธมาก หงุดหงิดมาก ท่านผู้ฟังรู้ว่า ลักษณะของความโกรธเป็นอย่างไร และท่านผู้ฟังก็มีคำพูดที่ตรง คือ เราโกรธหลายครั้ง หรือว่าเราหงุดหงิด แสดงว่าขณะนั้นไม่ใช่สติที่ระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมโดยศึกษาในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แต่กลับมีเราพัวพันอยู่ในอาการของสภาพธรรมที่ปรากฏ ซึ่งจะต้องเจริญสติและปัญญาที่จะรู้ตรงลักษณะของสภาพธรรมนั้นจริง ๆ จนกระทั่งไม่มีเราพัวพันในอาการลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

บางคนมีการรู้สึกตัวเวลาโกรธ เพราะว่ามีลักษณะของโกรธปรากฏ แต่ว่าไม่ถึงความพัวพันด้วยความเป็นเราในอาการโกรธนั้นด้วย เพราะว่าปัญญายังไม่รู้ชัดจริง ๆ แต่ความรู้สึกว่าเป็นเราจะทิ้งออกไปได้ยากเหลือเกิน ถ้าปัญญาไม่เพิ่มขึ้น

เพียงแต่รู้ว่าวันนี้โกรธกี่ครั้ง สบายใจกี่ครั้ง หรือว่ามีความตระหนี่ มีความเมตตา กรุณา กี่ครั้ง ก็ยังคงมีความเป็นเราในอาการของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ต้องศึกษาจริง ๆ พร้อมการระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ จนกว่าจะเป็นความรู้ชัด ไม่ใช่จะต้องทำอย่างอื่นเลย ปกติในชีวิตประจำวันในสังสารวัฏ

ผู้ฟัง มีเพื่อนดิฉันคนหนึ่งไปฟังเทศน์มา เขาก็มาอธิบายให้ดิฉันฟัง บอกว่า พระท่านเทศน์ดีมาก ท่านบอกว่า ไม่ใช่ของกู ไม่ใช่ตัวกู กูไม่มี ตัวของเราไม่มี ปล่อย

วางทั้งหมด ไม่ให้ยึดถือ ดิฉันก็ถามว่า แล้วปล่อยวางอย่างท่านบอกได้ไหม เพื่อนคนนั้นก็บอกว่า ปล่อยวางไม่ได้ ไม่รู้จะหาวิธีปล่อยวางอย่างไร ดิฉันก็เลยแนะนำให้ฟังธรรมบรรยายของอาจารย์ที่อัญเชิญมาจากพระไตรปิฎกมาสอน เขาก็รับฟัง แต่ไม่รู้ว่าเขาจะฟังด้วยความเข้าใจหรือไม่ เพราะดิฉันบอกว่า ที่อาจารย์สอนนี้เป็นทางที่ซ้ำมาก แต่ว่าละเอียดและแน่นนอน ยิ่งความเข้าใจให้แก่คนที่ปฏิบัติตามนี้เพิ่มขึ้นได้จริง ๆ ตั้งแต่ขณะที่ยังไม่ได้ปฏิบัติ ก็รู้สึกว่าเป็นคนดี เป็นคนมีมารยาท พูดจาก็ดี แม้ว่าจะมีความโกรธ ก็ยังข่มใจวางหน้าว่าเป็นคนจิตใจดี แต่พอปฏิบัติแล้วก็รู้ว่าตนเองนี้ มายาก็มี กิเลสต่าง ๆ ก็มี เส่สรั่งก็มี

ส. เพราะฉะนั้น สติมีคุณมาก แม้แต่สภาพมายา มารยา หรือว่าการหลอกลวง ตนเองก็สามารถที่จะรู้ได้ตามความเป็นจริงว่า ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของอกุศลธรรม

๖๔๓

ส. สภาพธรรมทั้งหลายเกิดปรากฏกับแต่ละท่านตามเหตุตามปัจจัย สติสามารถที่จะเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นตรงตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น จะเป็นอกุศลที่น่าเกลียด น่ารังเกียจสักเท่าไรก็เป็นของจริงที่เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย ปัญญาสามารถที่จะแทงตลอดรู้ชัดในสภาพที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนได้ ไม่ใช่ทำให้เลือก ให้เว้น ไประลึกแต่กุศลธรรม ธรรมที่ดี ๆ ทานบ้าง ศีลบ้าง อะไรที่ดี ๆ ทั้งนั้น ไม่ใช่อย่างนั้น สภาพธรรมทุกอย่างที่เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัยตามปกติตามความเป็นจริง ปัญญาจะต้องรู้ชัด จึงจะละการยึดถือสภาพธรรมนั้นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้

แต่ละท่านในขณะนี้ไม่เหมือนกันเลย แม้ความคิดนึก แต่ละขณะก็ยังไม่บอกคนอื่นไม่ได้ว่าคิดอะไร เพราะว่าสติไม่ได้เกิดขึ้นระลึกรู้ชัดตามความเป็นจริงของสภาพธรรมในขณะนั้น เพราะฉะนั้น สภาพธรรมเกิดดับผ่านไปด้วยความหลงลืมสติ จึงไม่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะซึ่งเกิดดับสืบทอดกันอย่างรวดเร็ว และมากมาย

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐาน คือ ปกติ ระลึกตามความเป็นจริงขณะไหนก็ได้ แล้วแต่ว่าขณะนี้สภาพธรรมใดกำลังปรากฏอย่างไร สติก็สามารถที่จะระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ตามความเป็นจริงได้

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน ไม่ได้มีแต่ในเฉพาะชาตินี้เป็นมนุษย์ ที่เกิดมาเป็นมนุษย์นี้สั้นมาก ในอายุกับ ในอายุขัยนี้ก็คงจะไม่เกิน ๑๐๐ ปี เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่ปรากฏในช่วงที่สั้นไม่ถึง ๑๐๐ ปี จะเป็นสภาพธรรมที่ให้ความจริงกับสติและปัญญามากน้อยเท่าไร ก็ต้องแล้วแต่ว่าสติจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม และศึกษารู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น

ทางกาย ทางใจอย่างไร ก็สะสมความรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ
ที่ได้ศึกษาแล้ว เป็นปัจจัยที่จะให้เกิดการระลึกได้และศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่
ปรากฏในชาติต่อไปอีก ซึ่งต้องเป็นภพชาติที่เป็นสุคติภูมิ

แม้เกิดแล้วในสวรรค์ ก็ไม่ใช่ว่าจะทิ้งไปเสียชาติหนึ่ง ไม่อบรมเจริญสติปัฏฐาน
แต่ไม่ว่าทางตาจะเห็นอะไร ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ จะเกิดความ
นึกคิดวิจิตรอย่างไรในภพภูมิต่อไป ซึ่งเป็นสุคติภูมิ ตามความเป็นจริงของสภาพธรรม
นั้น ๆ ซึ่งปรากฏอย่างนั้น สติก็ต้องระลึกรู้ตามความเป็นจริง จึงจะถ่ายถอนความ
ยึดถือความเห็นผิดในสภาพธรรมที่ปรากฏ เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้

ถ้าในชาติที่เป็นมนุษย์ ท่านสะสมมาที่จะคิดอย่างนี้ ที่จะประกอบด้วยความ
ความสำคัญตน ความถือตน ความยกตนข่มผู้อื่นอย่างนี้ หรือประกอบไปด้วยความ
ตระหนี่อย่างนี้ ซึ่งความตระหนี่ มีทั้งตระหนี่ในวัตถุสิ่งของซึ่งเป็นลาภ หรือบางท่าน
ตระหนี่ถึงกับคำสรรเสริญ จะสรรเสริญบุคคลที่ควรแก่การสรรเสริญก็ไม่ได้ เพราะ
ความตระหนี่แม้ในคำสรรเสริญ ตามความเป็นจริง ตามกิเลสซึ่งมีมาก และมีลักษณะ
ต่าง ๆ กันที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

หรือว่าจะเป็นความริษยา ความหวงแหนในลักษณะอาการต่าง ๆ ในภพหนึ่ง
ในชาติหนึ่งก็ต่างกันไป ซึ่งสติจะต้องระลึกรู้อย่างละเอียด และปัญญาจะต้องรู้ทั่ว
จริง ๆ จนกระทั่งสามารถที่จะประจักษ์ความไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนของ
สภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ จึงจะถึงความสมบูรณ์ของปัญญาที่
คมกล้าเป็นวิปัสสนาญาณแต่ละขั้น จนถึงขั้นที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

ข้อความใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค ทฬิททสูตรที่ ๔** พระผู้มีพระภาค
ตรัสเล่าให้พระภิกษุทั้งหลายฟังถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งท่านจะ
เทียบเคียงได้ว่า ถ้าท่านเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ต่อจากชาตินี้ ท่านยังจะมีความรู้สึกรู้
หรือว่าความนึกคิดเหมือนอย่างที่เคยเป็น เคยมี ในครั้งที่เป็นมนุษย์บ้างไหม ซึ่งจะไม่
ต่างกันเลย เพียงแต่ว่าเปลี่ยนจากภูมินี้ที่เป็นโลกมนุษย์เป็นอีกภูมิหนึ่ง แต่การสะสม
มาของกิเลสทั้งหลาย ของอกุศลธรรมทั้งหลาย ก็ยังมีปัจจัยเกิดขึ้น แม้อยู่ในภูมิอื่น

ใน **ทฬิททสูตรที่ ๔** มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันกลันทกนิวาปสถาน เขตพระนครราชคฤห์ ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

พระพุทธเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ในพระนครราชคฤห์นี้แล ได้มีบุรุษคนหนึ่งเป็นมนุษย์ขัดสน เป็นมนุษย์กำพร้า เป็นมนุษย์ยากไร้ เขายึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ครั้นเขายึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว เมื่อแตกกายตายไป ได้อุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ เทพบุตรนั้น รุ่งเรืองล่วงเทวดาเหล่าอื่นด้วยรัศมีและยศ ฯ

ในโลกนี้มีบุคคลซึ่งมีฐานะต่าง ๆ กัน บางคนเป็นคนขัดสน ยากไร้ และท่านผู้ฟังมีความรู้สึกต่อบุคคลเหล่านั้นอย่างไรบ้าง ตามความเป็นจริง เคยสังเกตจิตใจไหมว่า ถ้าพบบุคคลที่ขัดสน ยากไร้ ท่านรู้สึกอย่างไร มีความเห็นใจ มีความเมตตา มีความกรุณา มีความเป็นผู้มีตนเสมอกับคนที่ยากไร้ขัดสนไหม หรือว่ามีความยกตนดูหมิ่นเหยียดหยาม เพราะว่าบางคนอาจจะคิดถึงชาติสกุล ฐานะ ยศ ความรู้ ทำให้เกิดความต่างกับคนอื่น โดยลืมนึกว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมา ที่ทำให้แต่ละคนแตกต่างกัน

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ในกาลครั้งนั้น พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์พากันยกโทษตำหนิติเตียนว่า ดูกร ท่านผู้เจริญทั้งหลาย น้าอัศจรรยนั้น ดูกร ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ยังไม่เคยมีมาเลย เทพบุตรผู้นี้เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน เป็นมนุษย์

ชัดเจน เป็นมนุษย์กำพรวด เป็นมนุษย์ยากไร้ เมื่อแตกกายตายแล้ว เขาอุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองล่งเทวดาเหล่าอื่นด้วยวิมลและยศ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพตรัสกะเทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า ดูกร ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่ายกโทษต่อเทพบุตรนี้เลย ดูกร ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย เทพบุตรนี้แล เมื่อยังเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ยึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ครั้นยึดมั่นศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว เมื่อแตกกายตายลง จึงอุบัติยังสุคติโลกสวรรค์ คือ ความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ย่อมรุ่งเรืองล่งเทวดาเหล่าอื่นด้วยวิมลและยศ ฯ

สภาพจิตของเทวดาแต่ละท่านก็ต่างกัน พอเห็นเท่านั้น ยกโทษ กล่าวถึงเมื่อครั้งที่บุคคลนั้นยังเป็นมนุษย์ที่ยากไร้ ชัดเจน ไม่ได้คำนึงถึงการที่บุคคลนั้นยึดมั่นในศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา ในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว เพราะฉะนั้น แต่ละท่านต้องเป็นผู้ที่ละเอียดจริง ๆ เวลาที่พบปะกับบุคคลหนึ่งบุคคลใด สภาพจิตเป็นกุศลหรือเป็นอกุศลอย่างไร ถึงแม้ว่าจะไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แล้ว ก็ยังอดที่จะเกิดการคิดเทียบเคียงไม่ได้ว่า ในอดีตบุคคลนั้นเคยเป็นคนที่ยากไร้ ชัดเจน ลืมคิดถึงข้อที่ประกอบด้วยคุณธรรม คือ ความศรัทธาที่มั่นคงในศีล จาคะ สุตะ ปัญญาของบุคคลนั้น แต่พระอินทร์ตรงข้าม ท้าวสักกะจอมเทพตรัสกะเทวดาชั้นดาวดึงส์ว่า ดูกร ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ท่านทั้งหลายอย่ายกโทษต่อเทพบุตรนี้เลย

เพราะฉะนั้น สภาพของจิตเป็นเรื่องที่ละเอียดมากจริง ๆ ถ้าท่านเป็นผู้ที่จะขัดเกลาจิตใจแล้ว ควรที่จะทราบว่า ขณะไหนเป็นอกุศล เป็นการเปรียบเทียบ เป็นการที่ยังมีมานะความยึดมั่นว่าเป็นเขา เป็นเรา ซึ่งแตกต่างกันไปตามฐานะ หรือความเป็นอยู่ หรือในลาภ ในยศ ในสรรเสริญ ในสุข

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ทำวสันตกะจอมเทพ เมื่อจะทรงพลอยยินดี กะพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ จึงได้ตรัสคาถาเหล่านี้ในเวลานั้นว่า บุคคลใดมีศรัทธาตั้ง มั่นไม่หวั่นไหวในพระตถาคต มีศีลงามที่พระอริยะเจ้าพอใจสรรเสริญ มีความเลื่อมใส ในพระสงฆ์ และมีความเห็นตรง บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุคคลนั้นว่า เป็นคนไม่ขัดสน ชีวิตของบุคคลนั้นไม่เปล่าประโยชน์ เพราะเหตุนั้น บุคคลผู้มีปัญญา เมื่อระลึกถึงคำ สอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึงประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งศรัทธา ศีล ความเลื่อมใส และความเห็นธรรมเกิด ฯ

ต้องเตือนสติกันอยู่เรื่อย ๆ แม้แต่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ที่จะไม่ให้หลงลืมสติ ที่จะให้เจริญกุศล ที่จะให้มีความเห็นตรง ที่จะให้ระลึกถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ถ. คำว่า จาคะ เมื่อเทพบุตรองค์นั้นสมัยที่เกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นมนุษย์ ขัดสนแต่พระอินทร์ก็ยังกล่าวว่า เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ก็ยังมีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา คำว่า จาคะ ในที่นี้ ขออาจารย์ช่วยขยายความ

ส. โดยมากจะปนความหมายของจาคะ กับทาน ทานมีไทยธรรม คือ วัตถุที่จะสละเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่น แต่ไม่ใช่การละกิเลส แต่จาคะเป็นการสละ ออกซึ่งกิเลสในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น บางคนให้เพื่อหวังจะได้รับตอบแทน ขณะนั้นไม่ใช่จาคะแน่นอน ให้เพื่อหวังที่จะได้รับมากกว่าที่ให้ ก็ไม่ใช่จาคะ แต่ขณะที่เป็นจาคะ คือ สละมลทิน คือ กิเลสอกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งมีอยู่มากในตนออกมา ในขณะนั้นจึงเป็นจาคะ

กิเลสเพิ่มขึ้น ทำอย่างไรจึงจะทิ้งออกไปได้ หรือสละออกไปได้ เพราะฉะนั้น ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ จิตย่อมเป็นอกุศล แทนที่จะ ให้จิตเป็นอกุศล ก็ให้กุศลจิตเกิด ถ้ารู้อย่างนี้ การให้จึงจะเป็นบารมี

แต่ถ้ายังเป็นผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องการดับกิเลส การขัดเกลา การละคลายอกุศล ธรรม ผู้นั้นมีการให้จริง แต่มีความยึดมั่นในตัวตน มีความยินดีพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงไม่ให้เห็นโทษของรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงให้ เพราะฉะนั้น การให้ของแต่ละบุคคลก็ต่างกัน ถ้าสติไม่ระลึกในขณะนั้น ก็ไม่ใช่

หนทาง และไม่สามารถที่จะทำให้รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้

ขอให้ระลึกถึงความจริงว่า ถ้าท่านไม่รู้อะไร ทำอย่างไรถึงจะรู้ ต้องเรียน ต้องศึกษา เป็นหนทางเดียวเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ขณะที่กำลังเห็นและไม่รู้ ยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเป็นเพียงธาตุรู้ อากาโรรู้ ลักษณะรู้ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลเลย และไม่ใช่อสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตาด้วย ถ้ายังไม่รู้ จะรู้ได้อย่างไร ถ้าไม่ระลึก ไม่ศึกษาก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้

มีท่านผู้ฟังถามว่า ศึกษาหมายความว่าอย่างไร คือ ไม่หลงลืม นั่นหมายความว่าระลึกได้ หรือระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏด้วยความเข้าใจ คือ ศึกษา ที่กำลังระลึกรู้ด้วยความเข้าใจไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ นั่นคือ การศึกษา

เป็นสิ่งที่อธิบายยากที่จะให้เข้าใจว่า ศึกษาอย่างไร และศึกษาหมายความว่าอะไร แต่การที่เข้าใจ และระลึกรู้ด้วยความเข้าใจที่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น จนกว่าจะเป็นความจริง ๆ การเริ่มรู้ เริ่มเข้าใจไปเรื่อย ๆ นั่นคือ การศึกษา พร้อมด้วยความรู้ คือ ไม่หลงลืมในลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏจริง ๆ และถ้ารู้ว่า ไม่รู้อะไร ก็จะต้องศึกษา เริ่มศึกษาในสิ่งที่ไม่รู้ จึงจะเป็นความรู้ขึ้น

อย่างทางตา รู้แล้วหรือยัง ถ้ายังไม่รู้ ก็คือ ต้องเริ่มด้วยการระลึกด้วยความเข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกว่าความรู้จะเพิ่มขึ้นจริง ๆ เพราะว่าจะให้รู้ทันทีที่เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ทางหูก็เหมือนกัน รู้หรือยัง ถ้ายังไม่รู้ ก็ไม่มีหนทางอื่นเลย ที่จะไปหาทางลัด หรือว่าทางเร็ว เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ นอกจากเริ่มระลึกด้วยความเข้าใจในอากาโรรู้ในธาตุรู้ที่กำลังรู้เสียงที่ปรากฏ จนกว่าสามารถที่จะแยกได้ว่า สภาพรู้หรือธาตุรู้ นั้นไม่ใช่ลักษณะของเสียงที่ปรากฏ เสียงที่ปรากฏเป็นลักษณะหนึ่ง ส่วนสภาพรู้เสียง ธาตุที่รู้เสียง ที่กำลังได้ยินเสียง เป็นสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่ง นี่คือการระลึกด้วย

ความเข้าใจไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเป็นความรู้ที่เพิ่มขึ้น และไม่ใช่ว่าเฉพาะแต่การได้ยิน หรือการเห็น การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส การคิดนึก ไม่ว่าสภาพ ธรรมใดซึ่งมีลักษณะปรากฏเกิดขึ้นในวันหนึ่ง ๆ และไม่เคยรู้ จึงยึดถือสภาพธรรม นั้น ๆ ว่าเป็นเรา เพราะฉะนั้น ในความรู้สึก บางครั้งเราเป็นคนดี บางครั้งเราไม่ดี เพราะสภาพธรรมที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย ซึ่งไม่ควรจะยึดถือ สภาพธรรมนั้น ๆ ว่าเป็นเรา แต่เมื่อไม่รู้ เพราะว่าไม่ได้ระลึกและศึกษาด้วยความ เข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมนั้นจริง ๆ ก็ยึดถือสภาพธรรมทุกอย่างว่า เป็นตัวตน เป็นเรา

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกุศลหรืออกุศล ก็เป็นสติปัฏฐาน คือ เป็นสภาพธรรมที่สติควรที่จะระลึกศึกษา จนกระทั่งรู้ในลักษณะของสภาพธรรม นั้น ๆ ตามความเป็นจริง โดยรู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

กิเลสมากไหม เวลาที่เกิดระลึกได้ หรือว่าไม่เห็นกิเลส ถ้ายังไม่เห็นกิเลส ถูกหรือผิด ในเมื่อทุกคนมีกิเลสมากมายเหลือเกิน มีตั้งแต่กิเลสใหญ่ ๆ เห็นชัด ๆ จนกระทั่งกิเลสย่อย ๆ ละเอียดย่อยไปอีก ผู้ที่จะไม่เห็นกิเลส คือ พระอรหันต์ ตราบใดที่ยังไม่บรรลู่ถึงคุณธรรมความเป็นพระอรหันต์ ก็ยังต้องเห็นกิเลสอยู่เรื่อย ๆ

สำหรับผู้ที่เป็นปุถุชน และระลึกได้ ศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ จะเห็นกิเลสนี้ละเอียดขึ้น ซึ่งก็ช่างเต็มไปด้วยกิเลสมากมายจริง ๆ จนกระทั่งบางท่าน อาจจะรู้สึกท้อถอยว่า เมื่อไหร่จะดับกิเลสเหล่านี้ได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉท แต่นั่นไม่ถูก ที่เห็นกิเลสมากแล้วจะท้อถอย ความท้อถอยนั้นก็เป็นกิเลสอีก ไม่ใช่สติ ไม่ใช่ปัญญา ที่ท้อถอย

ตรงกันข้าม ถ้าเห็นกิเลสมาก ยิ่งเกิดความเพียรที่จะดับกิเลส ด้วยการศึกษ จนกว่าจะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรม เพื่อที่จะดับกิเลสตั้งแต่ขั้นต้น คือ ขั้นที่ เข้าใจผิด ยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ซึ่งขณะนั้นเป็นกุศลที่คิด อย่างนี้

แต่ถ้าเกิดท้อถอย ให้ทราบว่า ขณะนั้นเป็นอกุศล ไม่ใช่สติ ไม่ใช่ปัญญาเลย เวลาที่สติและปัญญาเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่ใช่รีบร้อนที่จะรู้เร็ว ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ซึ่งนั่นเป็นลักษณะของสภาพธรรมที่หวั่นไหวด้วยความต้องการ ไม่ใช่ความสงบที่ต้องเกิดพร้อมกับปัญญา และถ้าใครรีบร้อน รีบเร่ง อยากที่จะรู้เร็ว ๆ ให้ทราบว่า ขณะนั้นเป็นความต้องการ เป็นความปรารถนาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้น

๖๙๔

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า สภาพของโลกเจตสิกไม่ได้อยู่ห่างไกลเลย อยู่ใกล้มาก สติเกิดชั่วขณะเดียว ดับไป โลภะเข้ามาทันทีอย่างรวดเร็วมาก ถ้าไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมจนทั่วจริง ๆ ก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่า ขณะไหนโลภะเกิดขึ้น ปิดบังไม่ให้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นแล้ว เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญปัญญาจึงเป็นผู้ละเอียดจริง ๆ เห็นสภาพธรรมตรงตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น

ลักษณะของโลภะอย่างละเอียดเพียงใดก็ตาม ปัญญาจะต้องเห็นถูกว่า นั่นเป็นโลภะ นั่นเป็นอกุศลธรรม นั่นเป็นสิ่งที่ต้องละ ไม่ใช่สิ่งที่ควรเจริญ ปัญญาเป็นสภาพธรรมที่รู้ชัดในสภาพธรรมตามความเป็นจริง จะไม่เห็นอกุศลเป็นกุศล แต่จะเห็นความต่างกันว่า ขณะที่เป็นกุศล เป็นความสงบซึ่งประกอบด้วยการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ นั่นเป็นการเจริญปัญญา ไม่ใช่ความปรารถนาว่า เมื่อไรจะรู้เร็ว ๆ หรือว่าหาทางไหนที่จะมาช่วยให้เร็วขึ้น ให้ง่ายขึ้น ให้ลัดขึ้น ซึ่งไม่มีทางอื่นเลย นอกจากระลึกรู้ได้ว่า เมื่อยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมใด ที่จะได้รู้ได้มีทางเดียว คือ ระลึกรู้ด้วยความเข้าใจในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ปัญญา ความรู้ชัดในสภาพธรรมนั้นจึงจะเกิดได้

คามิกะ คำว่า ศึกษา มาจากคำว่า สิกขะ แปลทับศัพท์ว่า ศึกษา ถ้าแปลตรง ๆ ก็คือ การเรียน ไม่รู้อะไร เรียนไป ๆ ก็รู้เอง เพราะฉะนั้น คำว่า ศึกษา เป็นภาษาที่แผลงมาจากสิกขะ ไม่ใช่ภาษาไทยแท้

ส. ผู้ที่ศึกษาจะต้องรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตรงตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นสภาพธรรมที่ละเอียดเพียงใดก็ตาม เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติ เมื่อระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ และเห็นกิเลสมาก ๆ ก็จะต้องเกิดปัญญา

ใครที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉต โดยระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม แม้ว่าจะเป็นสภาพธรรมที่เป็นกิเลสอย่างละเอียดก็ไม่ข้าม

การดับกิเลส ไม่ใช่ว่าท่านจะข้ามกิเลสเล็ก ๆ น้อย ๆ และตั้งใจจะไปดับกิเลสใหญ่ ๆ โต ๆ ตั้งใจจะไปดับโลภะ โทสะ โมหะ แต่กิเลสเล็ก ๆ น้อย ๆ นิด ๆ หน่อย ๆ ในชีวิตประจำวันที่เราสัมผัสได้และรู้ว่าเป็นอกุศล สติและปัญญาเห็นว่า เป็นสิ่งที่ควรจะต้องละ ควรที่จะต้องขัดเกลาบรรเทาให้น้อยลง เช่น ความถือตน ความสำคัญตน ใครไม่มี พระอรหันต์ท่านนั้นไม่มี แต่ว่าผู้ที่ยังไม่ใช่พระอรหันต์ ก็มีกิเลสที่สะสมมาต่าง ๆ กัน บางคนมีกิเลสอย่างนั้นมาก มีกิเลสประเภทอื่นเบาบางกว่า บางคนก็มีกิเลสที่เป็นมานะ ความสำคัญตน ความถือตนแรงกล้า แต่ว่ากิเลสอื่นเบาบางกว่า ซึ่งผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ เห็นภัยแม้ในโทษเพียงเล็กน้อยของอกุศลธรรมที่สะสมมา ไม่ข้าม

ถ้าท่านเป็นผู้ที่รู้จักตัวท่านตามความเป็นจริงว่า ท่านขาดเมตตา ท่านขาดความอ่อนน้อม ท่านเป็นผู้ที่ถือตน สำคัญตน ถ้าสติเกิดระลึกได้และเห็นสภาพของอกุศลธรรมตามความเป็นจริงว่า แม้ว่าจะเป็นอกุศลธรรมเพียงเล็กน้อยอย่างไรก็เป็นโทษ เป็นภัย ที่ควรละคลาย ขัดเกลา บรรเทาในขณะนั้นเอง แต่ถ้าไม่เห็นอกุศลธรรมอย่างละเอียด จะทราบไหมว่า นั่นเป็นอกุศลธรรม เมื่อไม่ทราบ ก็ไม่ขัดเกลา แต่เมื่อใดที่เห็นภัยของอกุศลธรรมแม้เพียงเล็กน้อยว่าเป็นโทษ ก็ย่อมมีความเห็นถูกต้องที่จะขัดเกลา ละคลายแม้อกุศลธรรมที่เล็กน้อยนั้น

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่มุ่งที่จะไปละโลภะ โทสะ โมหะ โดยลืม และไม่เห็นภัยเห็นโทษของอกุศลธรรมแม้เพียงเล็กน้อย ๆ ที่มีในวันหนึ่ง ๆ

มีท่านผู้ใดที่ใครจะอบรมความอ่อนน้อมให้เพิ่มขึ้น เพราะเห็นว่าเป็นกุศลจิต เป็นกุศลธรรมบ้างแล้วหรือยัง หรือยังเห็นว่า เป็นเรื่องเล็กน้อย ไม่สำคัญ

ความมานะ ความถือตน ความสำคัญตนซึ่งทุกท่านมี เป็นโทษเป็นภัยที่ควรจะต้องขัดเกลาได้แล้ว ถ้าไม่ขัดเกลา จะทำให้มีมากขึ้น และละคลายยากขึ้น เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับแต่ละท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานว่า ท่านจะ

เห็นแม้กิเลสอกุศลธรรมเพียงเล็กน้อย และมีปัญญาเกิดขึ้นเห็นโทษของอกุศลธรรมแม้เพียงเล็กน้อยนั้น และก็มีความคิดที่ถูกต้องที่จะดับอกุศลธรรม หรือขัดเกลาอกุศลธรรมแม้เพียงเล็กน้อยนั้นให้เบาบางลงด้วย มิฉะนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคคงจะไม่ทรงแสดงพระธรรมโดยละเอียด แต่จะเพียงบอกให้ละอกุศลธรรมใหญ่ ๆ ละกิเลสตัวโต ๆ เช่น โลภะ โทสะ โมหะเท่านั้น

พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงนั้นละเอียดมาก ซึ่งโทษและภัยของอกุศลธรรมแม้เพียงเล็กน้อยอยู่เสมอ เพื่อที่จะให้เห็นตามความเป็นจริงว่า ในชีวิตประจำวัน แม้กิเลสใหญ่อย่างโลภะ โทสะ โมหะ ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างแรงกล้าเป็นปกติในชีวิตประจำวันก็จริง แต่ในชีวิตประจำวันที่เต็มไปด้วยอกุศลธรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ควรที่จะเห็นโทษเห็นภัย ควรที่จะขัดเกลาโดยที่ไม่ประมาท และไม่คิดที่จะข้ามการขัดเกลาอกุศลธรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ให้เห็นความสำคัญว่า แม้อกุศลธรรมเพียงเล็กน้อยก็ต้องขัดเกลา ละคลายให้บรรเทาเบาบางลงด้วย

ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สักกสังยุต ปฐมสักกนัมสนสูตรที่ ๘** มีข้อความที่ในครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคประทับที่พระวิหารเชตวัน เขตเมืองสาวัตถี พระผู้มีพระภาคตรัสพุทธพจน์เล่าให้พระภิกษุทั้งหลายฟังว่า

... ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ได้ทราบข่าว ท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันตปราสาท ทรงประณมอัญชลีนมัสการทิศเป็นอันมาก ฯ

มีใครที่จะนอบน้อมเท่ากับพระอินทร์ หรือท้าวสักกะใหม่ เวลาที่จะออกจากบ้าน หรือเวลาที่ท่านลงจากปราสาท ท่านก็นอบน้อมนมัสการทิศทั้งหลาย

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล มาตลีสังคาหกเทพบุตรได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลุนิโรชิตวิชชา กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศผู้มียศ ย่อมนอบน้อมพระองค์ ข้าแต่ท้าวสักกะ เมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ทรงนอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด ท่านผู้ควรบูชาคนนั้นชื่อไรเล่า ขอเดชะ ฯ

เป็นธรรมดา เมื่อคนอื่นเห็นพระอินทร์ทรงประนมอัญชลินมัสการทิศเป็นอันมาก ก็จะต้องสงสัยว่า ผู้ที่เป็นถึงจอมเทพของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเป็นผู้ที่พราหมณ์ทั้งหลาย กษัตริย์ทั้งหลาย ท้าวมหाराชทั้งหลาย รวมทั้งเทวดาในชั้นดาวดึงส์ทั้งหลาย ย่อมมอบน้อมต่อท้าวสักกะ แต่การที่พระองค์ทรงประนมอัญชลินมัสการ พระองค์ทรงมอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลุไตรวิชชา กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด ท้าวมหाराชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศผู้มียศ มอบน้อมท่านผู้ใดซึ่งเป็นผู้สมบุรณ์ด้วยศีล มีจิตตั้งมั่นตลอดกาลนาน ผู้บวชแล้วโดยชอบ มีพรหมจรรย์เป็นเบื้องหน้า คฤหัสถ์เหล่าใดเป็นผู้ทำบุญ มีศีล เป็นอุบาสก เลี้ยงดูภรรยาโดยชอบธรรม ดูกร มาตลี เรามอบน้อมคฤหัสถ์เหล่านั้น ๆ

ท่านจะเห็นได้ว่า ท้าวสักกะหรือพระอินทร์นี้ ความมอบน้อมของท่านเป็นไปในธรรม แม้ว่าโดยยศ พระองค์ก็เป็นถึงจอมเทพในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ความมอบน้อมของพระองค์นั้น นอกจากจะมอบน้อมต่อผู้ที่สมบุรณ์ด้วยศีล มีจิตตั้งมั่นตลอดกาลนาน ผู้บวชแล้วโดยชอบ มีพรหมจรรย์เป็นเบื้องหน้า แม้คฤหัสถ์ทั้งหลายซึ่งเป็นผู้ทำบุญ มีศีล เป็นอุบาสก เลี้ยงดูภรรยาโดยชอบธรรม ท้าวสักกะก็มอบน้อมคฤหัสถ์เหล่านั้น คือ มอบน้อมในกุศลธรรม ไม่ว่ากุศลธรรมนั้นจะเกิดขึ้นกับท่านผู้ใด

จิตของผู้ฟังเป็นอย่างนี้บ้างไหม มีความมอบน้อมต่อท่านผู้ประพฤติธรรม โดยที่ไม่คำนึงถึงชาติสกุล ฐานะ ลาภ ยศ สักการะต่าง ๆ

ข้อความต่อไป

มาตลีเทพบุตรกล่าวว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะ ได้ยินว่า พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลกเทียว ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงมอบน้อมบุคคลเหล่าใด ถึงข้าพระองค์ก็มอบน้อมบุคคลเหล่านั้น ๆ

ในสูตรอื่น ๆ เช่น ใน **ทุติยสักกนัมสนสูตรที่ ๙** ก็มีข้อความที่ว่า

... ได้ทราบว่ ำครั้งนั้นแล ทำว้สัักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันต-
ปราสาท ทรงประนมอัญชลีนมัสการพระผู้มีพระภาคอยู่ ะ

คือ บางครั้งก็ทรงนมัสการพระผู้มีพระภาค และบางครั้งก็แสดงความนอบน้อม
ต่อผู้ที่ประพฤติธรรมทั้งหลาย แม้ว่าเป็นผู้ที่เกิดในสวรรค์แล้ว การสะสมของจิตก็
ต่างกันมาก เพราะฉะนั้น ขอกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสวรรค์ เพื่อที่ท่านผู้ฟังจะ
ได้เห็นว่า ในชาติที่เป็นมนุษย์ ท่านสะสมกุศลธรรมและอกุศลธรรมอย่างไร ก็เป็น
ปัจจัยให้เกิดกุศลธรรมและอกุศลธรรมนั้น ะ แม้ในภพอื่น ในที่อื่น

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สักกสังยุต สุภาสิตขยสูตรที่ ๕ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล ะ

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทพจน์นี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างพวกเทวดากับอสูรได้
ประชิดกันแล้ว ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ทำว้เวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสกะ
ทำว้สัักกะจอมเทวดาว่า แนะ จอมเทวดา เราจงเอาชนะกันด้วยการกล่ำคำสุภาสิต
เถิด ะ

ทำว้สัักกะจอมเทวดาตรัสว่า แนะ ทำว้เวปจิตติ ตกลง เราจงเอาชนะกันด้วย
การกล่ำคำสุภาสิต ะ

ชีวิตในสวรรค์ ในวันหนึ่ง ะ เทพบุตรทั้งหลายเหล่านั้น ท่านจะทำอะไรกัน ก็มี
การชักชวนกันทำสงคราม ด้วยการกล่ำคำสุภาสิต

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล พวกเทวดาและพวกอสูรได้ร่วมกันตั้งผู้ตัดสิน
ว่า ผู้ตัดสินเหล่านี้ จักรู้ทั่วถึงคำสุภาสิต คำทุพภาสิต ะ

แม้ในสวรรค์ก็ต้องมีผู้ตัดสินว่า คำของใครเป็นสุภาสิต และคำของใครเป็น
ทุพภาสิต

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสกะท้าวสักกะจอมเทวดาว่า แน่ะจอมเทวดา ท่านจงตรัสคาถา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวปจิตติตรัสเช่นนี้ ท้าวสักกะจอมเทวดาได้ตรัสกะท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า แน่ะ ท้าวเวปจิตติ ในเทวโลกนี้ท่านเป็นเทพมาก่อน ท่านจงกล่าวคาถาเถิด ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนี้แล้ว ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถาว่า พวกคนพาลยิ่งกริ้วโกรธ ถ้าหากบุคคลไม่ตัดรอนเสีย ฉะนั้น นักปราชญ์ผู้มีปัญญา จึงควรกำจัดคนพาลเสียด้วยอาญาอันรุนแรง ฯ

เห็นด้วยไหมที่ว่า เมื่อคนพาลโกรธ ถ้าไม่เอาชนะหรือไม่ตัดรอนเสีย คนพาลก็ยิ่งแสดงอำนาจหรือความโกรธมากขึ้น ๆ เพราะฉะนั้น จะต้องกำจัดคนพาลเสียด้วยอาญาอันรุนแรง กระทำสิ่งที่รุนแรงเพื่อที่จะให้คนพาลนั้นพ่ายแพ้ไป คือ เอาชนะด้วยอาญาที่รุนแรง

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถาแล้ว เหล่าอสูรพากันอนุโมทนา พวกเทวดาต่างก็พากันนิ่ง

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูร ได้กล่าวกะท้าวสักกะจอมเทวดาว่า แน่ะจอมเทวดา ท่านจงกล่าวคาถาเถิด ฯ

แม้ในมนุษย์ก็เหมือนกัน ต้องมีผู้ที่มีความเห็นต่างกันเป็นสองพวก ถ้าเห็นคนโกรธ หรือแสดงความโกรธ ก็ต้องเอาชนะเขาด้วยการกระทำที่รุนแรง เพราะว่าเขาเป็นคนพาล ถ้าไม่กระทำสิ่งที่รุนแรง ก็ย่อมไม่สามารถที่จะเอาชนะคนพาลได้ พวกหนึ่งเห็นอย่างนี้ แต่คำอย่างนี้จะปทุพภาษิต หรือว่าจะเป็นสุภาษิต ก็ขึ้นอยู่กับความเห็นของแต่ละท่าน ซึ่งจะเห็นได้ว่า เมื่อท้าวเวปจิตติได้ตรัสคาถาเหล่านี้ เหล่าอสูรพากันอนุโมทนา แต่ว่าพวกเทวดาต่างก็พากันนิ่ง

มีผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญาในสววรรค์ใหม่ ในขณะนั้น ขอให้คิดถึงในขณะนั้นจริง ๆ ว่า จะมีท่านที่อบรมเจริญสติปัญญาใหม่ มีใหม่ในสววรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในโลก

มนุษย์นี้มีไหม มี เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็มี เพราะฉะนั้น
สภาพธรรมที่ตรง เพราะสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง
ย่อมมีความเห็นถูก มีความเข้าใจถูก แม้ในความคิด และแม้ในคำพูดว่า คำพูด
เช่นใดเป็นสุภาสิต คำพูดเช่นใดเป็นทุภาสิต

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำวเวปจิตติตรัสเช่นนี้แล้ว ทำวสัฏกะจอมเทวดาได้
ตรัสคาถานี้ว่า ๕ ผู้ใดรู้ว่า ผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้มีสติระงับไว้ได้ เราเห็นว่าการระงับไว้
ได้ของผู้นั้น เป็นเครื่องตัดรอนคนพาล ๕

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อทำวสัฏกะจอมเทวดาได้ภาสิตคาถาแล้ว พวก
เทวดาพากันอนุโมทนา เหล่าอสูรต่างก็

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ทำวสัฏกะจอมเทวดาตรัสกะทำวเวปจิตติ
จอมอสูรว่า ดูกร ทำวเวปจิตติ ท่านจงตรัสคาถาเถิด ๕

ท่านผู้ฟังเป็นพวกเทวดาหรือพวกอสูร? พวกเทวดา แน่ทุกครั้งหรือเปล่า หรือ
บางครั้งก็เปลี่ยน เห็นด้วยกับพวกอสูรไปเสียแล้ว

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำวสัฏกะตรัสเช่นนี้ ทำวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัส
คาถานี้ว่า ดูกร ทำววาสวะ เราเห็นโทษของการอดกลั้นนี้แหละ เพราะว่าเมื่อใดคน
พาลสำคัญเห็นผู้หนึ่งว่า ผู้นี้อดกลั้นต่อเราเพราะความกลัว เมื่อนั้นคนพาลผู้ทรา
มปัญญายิ่งข่มขี้ผู้หนึ่ง เหมือนโคยิงขมิ้นโคตัวแพที่หนีไป ฉะนั้น ๕

ถ้าเป็นพวกที่เห็นผิด ไม่เห็นคุณของความอดกลั้น หรือคุณของความอดทนต่อ
การกระทำของคนพาล หรือความโกรธของคนพาล แต่กลับเห็นว่า ถ้าไม่ทำอะไรที่เป็น
สิ่งที่รุนแรงแล้ว คนพาลก็ยิ่งข่มขี้ เพราะคิดว่าผู้ที่อดกลั้นต่อความโกรธของตนนั้น
เพราะความกลัวตน

นี่เป็นความเข้าใจผิด แทนที่จะเห็นว่า ผู้ที่อดทนต่ออกุศลธรรมเป็นผู้ที่สามารถ
อดกลั้นความโกรธของบุคคลอื่นได้ ควรที่จะอนุโมทนา แต่พวกคนพาลกลับเห็นผิด
เข้าใจผิดว่า คนอื่นนั้นกลัว จึงได้อดกลั้น จึงได้อดทน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำวเวปจิตติจอมอสุรภาสิตคาถาแล้ว เหล่าอสุรพากันนอนโมทนา พวกเทวดาต่างก็นิ่ง

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ทำวเวปจิตติจอมอสุรได้ตรัสกะทำวสักระจอมเทวดาว่า แน่ะ จอมเทวดา ท่านจงตรัสคาถาเถิด ฯ

๖๙๕

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำวเวปจิตติจอมอสูตรเสร็จแล้ว ทำวสัฏกะจอมเทวดา ได้ไตร่ตรองพิจารณาเหล่านี้ว่า

บุคคลจงสำคัญเห็นว่า ผู้นี้อดกลั้นต่อเรา เพราะความกลัวหรือหาไม่ก็ตามที่ ประโยชน์ทั้งหลายมีประโยชน์ของตนเป็นอย่างยิ่ง ประโยชน์ยิ่งกว่าขันติไม่มี ผู้ใดแล เป็นคนมีกำลังอดกลั้นต่อคนทุรพลไว้ได้ ความอดกลั้นไว้ได้ของผู้นั้น บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวว่าเป็นขันติอย่างยิ่ง คนทุรพลย่อมจะอดทนอยู่เป็นนิตย์ บัณฑิตทั้งหลาย เรียก กำลังของผู้ที่มีกำลังอย่างคนพาลว่ามีไช้กำลัง ไม่มีผู้ใดที่จะกล่าวได้ ต่อผู้ที่มีกำลังอัน ธรรมคุ้มครองแล้วได้เลย เพราะความโกรธนั้นโทษอันลามกจึงมีแก่ผู้ที่โกรธตอบผู้ที่ โกรธแล้ว

บุคคลผู้ไม่โกรธตอบผู้ที่โกรธแล้ว ย่อมชื่อว่าชนะสงครามซึ่งเอาชนะได้ยาก ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้ว เป็นผู้ที่มีสติระงับไว้ได้ ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติประโยชน์แก่ทั้งสอง ฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายตนและคนอื่น คนผู้ที่ไม่ฉลาดในธรรม ย่อมสำคัญเห็นผู้ที่รักษา ประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย คือ ของตนและคนอื่นว่า เป็นคนโง่ ดังนี้ ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำวสัฏกะจอมเทวดาได้ภาสิตคาถาเหล่านี้แล้ว พวก เทวดาพากันอนุโมทนา เหล่าอสุรต่างกัณเฑาะ

ประโยชน์ที่สุด คือ ไม่ให้เป็นผู้แพ้ต่อกิเลสของตนเอง คือ ให้ตนเองเกิดโกรธ ขึ้น ถึงแม้ว่าคนอื่นจะโกรธ ก็ไม่ควรที่จะเอาชนะความโกรธของคนอื่นโดยให้ความ โกรธของตนเองเกิดขึ้นโกรธตอบ แต่ว่าเมื่อคนอื่นโกรธ เอาชนะกิเลสของตนเองโดยไม่ โกรธตอบผู้ที่โกรธตน นั่นเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ถ้าขณะที่นั่ง สติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็สามารถที่จะ อดทน อดกลั้น และนั่งต่อไปได้ ตราบใดที่สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ กำลังปรากฏ และก็เห็นประโยชน์ทั้งหลาย มีประโยชน์ของตนเป็นอย่างยิ่ง

ถ. ดิฉันได้อ่านพบพระพุทธพจน์คำหนึ่ง ที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเทศน์โปรดพระราหุลว่า จงอย่าเบียดเบียนตน และอย่าเบียดเบียนผู้อื่น อย่าเบียดเบียนผู้อื่นก็พอจะเข้าใจ แต่ว่าผู้ที่เบียดเบียนตนนั้น ประพฤติตนอย่างไร

ส. ขณะที่อกุศลจิตเกิด ไม่ได้เบียดเบียนคนอื่น จิตของใครเป็นอกุศล อกุศลธรรมของผู้นั้นเองเบียดเบียนผู้นั้นให้เดือดร้อน

ถ. ฉันทะ คือ ความต้องการ โลกะ ก็คือ ความต้องการเหมือนกัน อยากให้อาจารย์ช่วยแยก ๒ อย่างนี้ เพราะฝ่ายหนึ่งเป็นกุศล และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นอกุศล

ส. ฉันทะ เป็นความพอใจ ซึ่งพอใจในกุศลธรรมก็ได้ หรือว่าพอใจในอกุศลธรรมก็ได้ บางคนพอใจที่จะมีโทษะมาก ๆ นั้นเป็นฉันทะในอกุศลธรรม แต่ความพอใจในการที่จะศึกษา ที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง นั้นเป็นฉันทะในกุศลธรรม เพราะฉะนั้น ฉันทะไม่ใช่โลกะ ไม่ใช่ความปรารถนาอยากจะได้มาเป็นของตน ถ้าไม่มีฉันทะที่จะเจริญกุศล ก็คงจะไปเร่งสนุกสนานในฝ่ายอกุศลธรรม

ถ. บทสวดมนต์ บทสรรเสริญพระพุทธรูปคุณที่ว่า อาทิกัลยาณัง มัชฌะกัลยาณัง ปริโยสานกัลยาณัง หมายความว่า พระผู้มีพระภาคกล่าวคำเทศนาไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง และไพเราะในที่สุด ขอให้ท่านอาจารย์เปรียบเทียบความหมายนี้ให้เข้าใจ

ส. ข้อความในอรรถกถาได้อธิบายความหมายนี้ไว้หลายนัย เช่น นัยที่ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น คือ ในขั้นศีล งามในท่ามกลาง คือ ในขั้นสมาธิ งามในที่สุด คือ ในขั้นปัญญา หรือว่าทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น คือ ในพระวินัยปิฎก งามในท่ามกลาง คือ พระสุตตันตปิฎก งามในที่สุด คือ พระอภิธรรมปิฎก

คามิกะ อาทิกัลยาณัง มัชฌะกัลยาณัง ปริโยสานกัลยาณัง คือ พระผู้มีพระภาคท่านแสดงธรรมไพเราะตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่มีที่ไหนที่จะติเตียนได้ ถ้าถือเอาความแค่นี้ก็ง่ายขึ้น ไพเราะในเบื้องต้น ไพเราะในท่ามกลาง ไพเราะในที่สุด แปลกัน

ตามตัวหนังสือ เนื้อความแท้ ๆ คือ พระผู้มีพระภาคเทศน์นำฟังตั้งแต่ต้นจนจบ
ไพเราะ ไม่มีบทไหนที่ไม่น่าฟัง

ถ. พระผู้มีพระภาคโปรดผู้ที่จะได้มรรคผลนิพพานก็มีมาก ทั้งมนุษย์
ทั้งเทวดา พระพรหม แต่จะไปโปรดผู้ให้สำเร็จความไม่คอยกล่าวถึง มรรคผลนี้มีมาก
แต่ว่าโปรดให้สำเร็จความ โดยที่ผู้นั้นไม่เคยเจริญญาณ มีไหมที่จะสำเร็จความ

ส. ถ้าไม่อบรม ก็ไม่มีทางที่จะเกิดผล

ถ. คล้ายกับโปรดผู้ที่จะได้มรรคผลหรือเปล่า คือ ผู้ที่อดีตเขาเคยได้มา
มาแล้ว ในชาตินี้ถ้าพูดถึงญาณเขาจะได้ไหม ถ้าไปพบพระผู้มีพระภาคเทศน์โปรด
และจะได้สำเร็จแต่ญาณ จะมีไหม

ส. อยากอีกแล้ว เมื่อใดจะดับความอยากได้ อยากได้นั่นบ้าง อยากได้นี้
บ้าง บางครั้งก็อยากสำเร็จมรรคผล บางครั้งก็เปลี่ยนใจ สนใจในญาณ ก็อยากจะได้
ญาณขึ้นมาอีก หรืออะไรอย่างนั้น และเมื่อใดจะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

พระธรรมที่ทรงแสดงไว้ งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
ทั้งหมดทีเดียว สำหรับผู้มีอุปนิสัยที่สะสมมาที่จะบรรลุคุณธรรมขั้นใด พระองค์ก็ทรง
อนุเคราะห์ให้บรรลุคุณธรรมทั้งหมดที่สามารถที่จะบรรลุได้

ในพระสูตรมีมากทีเดียว ตั้งแต่เรื่องของศีล ไปจนกระทั่งถึงเรื่องของสมณะ
ฉานจิตทั้งหลาย จนกระทั่งถึงดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

ผู้ฟัง ที่พระอินทร์กล่าวคาถา คาถาของพระอินทร์ฟังง่าย แต่ทำไม่ได้จริง ๆ

ส. ทุกท่านมีหวังที่จะเป็นพระอินทร์ได้ ถ้าได้ปฏิบัติประพฤติวัตรบท คือ
คุณธรรมของพระอินทร์ ถ้าอยากจะเป็นอย่างนั้น อยากจะทำได้อย่างนั้น ต้องอบรม
ตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ค่อย ๆ อบรมไปวันละเล็กละน้อย เรื่อย ๆ ระลึกได้ว่าสิ่งใดเป็นอกุศล
ก็เว้นทันที ระลึกได้ว่าสิ่งใดเป็นกุศล ก็กระทำทันที และภายหลังจะง่ายมากในการที่
จะเป็นผู้อ่อนน้อม หรือว่าอ่อนน้อมอย่างพระอินทร์ เป็นผู้ที่สามารถจะอดกลั้น อดทน
ต่ออกุศลธรรมของคนอื่นได้

ผู้ฟัง ที่จะเป็นกุศลหรืออกุศลนี้ รู้เฉพาะตัวเท่านั้น แต่ว่าภายนอก ก็มีกัน อย่างนั้นจริง ๆ อย่างคาถาของท้าวเวปจิตติจอมอสูร เป็นอย่างนั้นจริง ๆ คือ คนที่โกรธ ผู้ที่มีอำนาจโกรธผู้ที่ไม่มีอำนาจ พวกที่ไม่มีอำนาจและไม่มีกำลังด้วย กลัวจริง ๆ ไม่ใช่อดทนเลย กลัว ไม่กล้าเสียงแข็ง ไม่กล้าต่อสู้ ไม่กล้าโต้ตอบอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งขณะนั้นไม่ใช่เป็นการอดทน แต่เป็นความกลัวจริง ๆ

ส. กลัวผิด ๆ กลัวอะไร กลัวอกุศลธรรมของคนอื่น กลัวทำไม ในเมื่อเป็นอกุศลธรรมของเขา ย่อมให้โทษกับเขา เราจะต้องไปกลัวอกุศลธรรมของคนอื่นทำไม อกุศลธรรมของคนอื่นไม่ได้มาให้โทษกับเราเลย

ผู้ฟัง ถ้าพูดถึงธรรม ก็เป็นจริงอย่างนั้น แต่ถ้าพูดถึงอำนาจ อกุศลของคนอื่น เขาเป็นบุคคลมีอำนาจ เขาสามารถบีบ สามารถกลั่นแกล้งบุคคลที่ไม่มีกำลัง ไม่มีอำนาจ เพราะฉะนั้น การกระทำต่าง ๆ ของคนที่มีอำนาจ แม้จะเป็นอกุศล เขาจะสั่งอะไร ทำอะไร ก็มักจะคล้อยตามเขาไป โดยกลัวอำนาจของผู้ที่มีอกุศลนั้นแหละ

ส. อกุศลธรรมของคนอื่น สามารถทำอันตรายกับอกุศลธรรมของคนอื่นได้ แต่ไม่สามารถทำอันตรายต่ออกุศลธรรมของคนอื่น

ต้องเป็นผู้ที่มั่นคงในกุศลจริง ๆ ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีกุศลแล้วไม่ต้องกลัวอะไร จะไม่มีโทษภัยอะไรซึ่งเกิดเพราะกุศลของท่าน แต่ถ้าท่านจะได้รับโทษภัยต่าง ๆ ให้ทราบ ว่า ไม่ใช่เพราะกุศลของท่าน แต่การที่ท่านได้รับโทษภัยนั้น ก็เพราะท่านมีอกุศลธรรมนั่นเอง

ผู้ฟัง อย่างนี้ก็เป็นไปได้ แต่ส่วนใหญ่ทุกวันนี้ ชีวิตประจำวันของคนทุกวันนี้ เป็นความกลัวมากกว่าเป็นความอดทน ผมเห็นว่าเป็นอย่างนั้น

ส. เพราะฉะนั้น จึงต้องเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติ รู้สภาพของจิตอย่างละเอียดว่า ขณะนั้นกลัวหรือเปล่า ถ้ากลัวเป็นอกุศล กลัวอะไร กลัวทำไม ทำไมต้องให้มีอกุศลธรรมเกิดขึ้น ถ้าสติเกิด ไม่หวั่นไหวเลย เพราะว่าขณะนั้นสภาพของจิตเป็นกุศล ซึ่งถ้าเป็นกุศลธรรมแล้วไม่ต้องกลัวอะไรเลย แต่ขณะที่เกิดกลัว นั้นเพราะอกุศลธรรมของท่านเกิดขึ้นแล้วจึงกลัว ที่กลัวเป็นอกุศลธรรม ไม่ใช่ตัวท่านด้วย

เพราะฉะนั้น ธรรมเป็นเรื่องละเอียดที่จะต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ได้เหตุผลจริง ๆ ว่า กุศลธรรมทั้งหลายไม่ได้ให้โทษเป็นทุกข์ หรือเป็นโทษ หรือเป็นภัย ไม่มีใครสามารถที่จะกระทำอันตราย หรือให้โทษให้ภัยแก่กุศลธรรมได้เลย

ถ. อาจารย์กล่าวว่า ถ้าสติเกิดแล้วจะไม่หวั่นไหว ตรงนี้ผมสงสัยมาก สติเกิดแล้ว หวั่นไหวก็มี

ส. คนละขณะ

ถ. ใช่ คนละขณะ แต่แล้วสติก็เกิดอีก และก็หวั่นไหวอีก

ส. ก็คนละขณะอีก

ถ. บางครั้งผมก็เจ็บใจว่า เราเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน หรือเจริญมรรคมีองค์ ๘ แต่ทานของเราก็ตี ศีลของเราก็ตี ยังผู้คนที่ไม่ได้เจริญสติปัฏฐานไม่ได้

ส. ทำไมต้องคิดสู้ อกุศลแล้วที่คิดอย่างนั้น อกุศลธรรมละเอียดมาก มีการเปรียบเทียบเป็นเราเป็นเขาซึ่งเป็นอกุศล ขณะนั้นไม่ใช่สติที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น อกุศลทั้งหลายจะดับไม่ได้เลย ถ้าปัญญาไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงของอกุศลธรรมแต่ละอย่างซึ่งละเอียดมาก จึงได้เดือดร้อน เพราะอกุศลที่เปรียบเทียบเป็นเราเป็นเขา ถ้าไม่มีการเปรียบเทียบเป็นเราเป็นเขา ไม่เดือดร้อนเลย

ถ. ก็ยังอยากจะเปรียบเทียบอยู่

ส. ก็ให้ทราบว่า ขณะนั้นเป็นอกุศลที่ให้โทษ คือ ทำให้จิตใจไม่สบายเดือดร้อน หวั่นไหว

ถ. ความเดือดร้อนมีอยู่ ผมจะเล่าเรื่องราว ทำไมผมจึงเปรียบว่า ศีลของเรายังสู้กับผู้ที่ไม่ได้เจริญสติปัฏฐานไม่ได้

ส. ขอบพระทานโทษ ขณะที่สติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม เป็นศีล-วิสุทธิ ส่วนคนที่มีศีลมาก แต่ว่าสติไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม ยังมีความเกี่ยวข้องในศีลนั้นว่า เป็นศีลของเรา หรือตัวตน

ถ. ที่ว่าสู้ไม่ได้ ก็เพราะศีลข้อนั้นเขารักษาได้ แต่เรารักษาไม่ได้ แพ้ตรงนี้

ส. อยากจะชนะพระอรหันต์ใหม่ เพราะถ้าแพ้คนนี้ หรือว่าชนะคนนี้ ก็ยังต้องแพ้คนอื่น ถ้าเทียบกับบุคคลนี้แล้ว คิดว่าชนะบุคคลนี้แล้ว แต่ก็ยังมีบุคคลอื่นต่อไปอีกที่จะต้องเทียบ จะต้องชนะต่อไปเรื่อย ๆ และเมื่อไรจะจบ

ถ. ข้อนี้ก็พอที่จะรู้ แต่ผมอยากจะเล่าว่า ทำไมผมจึงสรรเสริญศีลของคนอื่น และติเตียนศีลของตัวเอง ยากจริง ๆ เรื่องเงิน ผมเป็นพ่อค้า คนอื่นเขาก็เป็นพ่อค้า ส่งบิลไปเก็บเงิน ในบิลนี้ ๕ ใบ สมมติว่าเป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท แต่เขาคิดผิดเหลือ ๙,๐๐๐ บาท ฝ่ายบัญชีก็ไม่ได้ทวน เห็นตัวเลขก็จ่ายไป เมื่อจ่ายไปแล้ว ภายหลังมาทวน เมื่อเห็นว่าผิด เขาก็เรียกให้มาเก็บเงินเพิ่มอีก ๑,๐๐๐ บาท ถ้าเขาไม่มีศีล เขาเก็บบิลนั้นไว้ หรือฉีกทิ้งเสีย ก็หมดเรื่องไป ลักษณะนี้ถือว่าศีลเขาดี

แต่ของผม เป็นอย่างนั้นบ้าง ไม่เป็นบ้าง บางครั้งบางครั้งเขาก็ท้วงเขา เรียกมาเก็บ แต่ก็ต้องพิจารณาว่า คนนี้นิสัยดีไหม จุกจิกจู้จี้หรือเปล่า บางครั้งท้วงไปก็ผ่านหลายชั้นหลายตอนเหลือเกิน ต้องผ่านตัวแทนขายบ้าง ผ่านบริษัทบ้าง และบริษัทของเขา บัญชีของเขายุ่งเหยิงไป จะทำอย่างไร เพราะฉะนั้น บางครั้งก็ไม่ท้วง บางครั้งก็ท้วง ขณะที่ครุ่นคิดต่อสู้กับกิเลสนั้น บางทีต่อสู้กันตั้ง ๓ วัน บางทีก็แพ้ บางทีก็ชนะ

ส. จนกว่าจะเป็นโสดาบันบุคคล

ผู้ฟัง อย่างนี้ถือโอกาส छोโกง เป็นทุจจริตเหมือนกัน ถ้าพูดถึงกฎหมาย ถ้าไม่จ่าย เขามาเรียกทีหลังเป็นยกยอกหรือ छोโกงไปเลย เป็นสิ่งที่ผิด กฎหมายมีว่า ทุกคนต้องทำการโดยสุจริต รู้ว่าเขาคิดผิด ถ้าไม่รู้ก็ไม่ใช่ไร

ส. กว่าคนอื่นจะรู้ ก็ช้ากว่าที่ตัวเองรู้ใช่ไหม เพราะฉะนั้น สภาพธรรมตรงตามความเป็นจริง ซึ่งแต่ละบุคคลย่อมรู้ดีในแต่ละขณะจิตของท่านว่า เป็นกุศลหรือเป็นอกุศลอย่างไร แต่ที่จะให้อกุศลจิตไม่เกิด เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะว่ายังมีเหตุปัจจัยที่จะให้อกุศลจิตเกิดอยู่ แต่การเป็นผู้ตรงพร้อมทั้งเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน จะทำให้เห็นว่า สิ่งใดเป็นอกุศลที่ควรละ และสิ่งใดเป็นกุศลที่ควรเจริญ

ผู้ฟัง เราซื้อพริก ๑ กิโล พอกลับบ้านไปซั้ง ขาดไปซิด นี่เป็นกลโกงของพ่อค้า

ส. ของอกุศลธรรม เพราะฉะนั้น อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยให้กระทำการต่าง ๆ ตามความวิจิตรของอกุศลธรรมในขณะนั้น ซึ่งอกุศลธรรมทั้งหมดจะดับได้เป็นสมุจเฉท เมื่อมีการอบรมเจริญสติปัฏฐาน รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง และดับกิเลสเป็นขั้น ๆ ถ้าความเห็นผิดที่ยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตนยังไม่ดับหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท ไม่มีทางที่จะละอกุศลธรรมใด ๆ เลย ก็ยังคงมีปัจจัยที่จะให้เกิดอยู่เรื่อย ๆ

๖๙๖

ข้อความต่อไปใน **สุภาสิตขยสูตรที่ ๕** มีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ผู้ตัดสินทั้งของพวกเทวดาและพวกอสูรได้กล่าวคำนี้ว่า ทำวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถาทั้งหลายแล้วแล แต่คาถาเหล่านั้นมีความเกี่ยวเกาะด้วยอาชญา มีความเกี่ยวเกาะด้วยศาสตรา เพราะเหตุเช่นนี้จึงมีความหมายมั่น ความแก่งแย่ง ความทะเลาะวิวาท

ทำวสัฏกะจอมเทวดาได้ตรัสคาถาทั้งหลายแล้วแล ก็คาถาเหล่านั้นไม่เกี่ยวเกาะด้วยอาชญา ไม่เกี่ยวเกาะด้วยศาสตรา เพราะเหตุเช่นนี้ จึงมีความไม่หมายมั่น ความไม่แก่งแย่ง ความไม่ทะเลาะวิวาท ทำวสัฏกะจอมเทวดาชนะ เพราะได้ตรัสคำสุภาสิต ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ชัยชนะด้วยการกล่าวคำสุภาสิตได้เป็นของทำวสัฏกะจอมเทวดา ด้วยประการฉะนี้แล ฯ

จริงไหมที่ทำวสัฏกะตรัส

เรื่องในสวรรค์ก็มีมากในวันหนึ่ง ๆ ที่ผ่านไป เหตุการณ์ในโลกมนุษย์ก็อย่างหนึ่ง แต่ว่าในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ก็ย่อมจะมีสภาพธรรมที่เป็นบุคคลต่าง ๆ ตามการสะสม

ข้อความใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สักกสังยุต เวปจิตติสูตรที่ ๔** มีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดากับอสูรประชิดกันแล้ว ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ทำวเวปจิตติจอมอสูรตรัสกะพวกอสูรว่า ดูกร ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าเมื่อสงครามระหว่างเทวดากับอสูรประชิดกัน พวกอสูร

ฟังชนะ พวกเทวดาฟังปราชัยไซ้ร้ ท่านทั้งหลายฟังมัตถ์ทำวสัฏกะจอมเทวดา ด้วยการมัตถ์หาแห่งอันมีคอบเป็นที ๕ แล้วฟังนำมายังอสุรบุรี ในสำนักของเรา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย แม้ทำวสัฏกะจอมเทวดา ก็ปัญญาจะเทวดาชั้นดาวดึงส์ทั้งหลายว่า ดูกร ท่านผู้บริสุทธิทั้งหลาย ถ้าเมื่อสงครามระหว่างเทวดากับอสุรประชิดกัน พวกเทวดาฟังชนะ พวกอสุรถึงปราชัยไซ้ร้ ท่านทั้งหลายฟังมัตถ์ทำวเวจิตติจอมอสุร ด้วยการมัตถ์หาแห่งอันมีคอบเป็นที ๕ แล้วฟังนำมายังสุธรรมาสภา ในสำนักของเรา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็แล ในสงครามครั้งนั้น พวกเทวดาชนะ พวกอสุรปราชัย ครั้งนั้น เทวดาชั้นดาวดึงส์ได้จับทำวเวจิตติจอมอสุร มัตถ์ด้วยการมัตถ์หาแห่งอันมีคอบเป็นที ๕ แล้วนำมายังสุธรรมาสภา ในสำนักของทำวสัฏกะจอมเทวดา ฯ

ถ. อสุรนี้แท้ที่จริงเป็นภูมิอะไรกันแน่ รบกับเทวดาก็ได้ ได้ธรรมกับเทวดาก็ได้ คุยกับเทวดาก็ได้ อสุรนี้เป็นสุคติภูมิหรือทุคติภูมิ

สุ. ไม่ใช่พวกอสุรกายที่เป็นการปฏิสนธิในอบายภูมิ แต่หมายความว่าเทวดาพวกหนึ่งในชั้นจาตุมหาราชิกา ซึ่งต่ำกว่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ถ. ถ้าเช่นนั้น เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาจะรบกับชั้นดาวดึงส์ได้อย่างไร

สุ. เขตใกล้กัน แต่แทนที่จะสงสัยในภพภูมิต่าง ๆ ก็ควรที่จะได้ศึกษาถึงลักษณะของสภาพธรรมซึ่งสามารถที่จะเกิดขึ้นเป็นไป เป็นกุศลธรรมบ้าง อกุศลธรรมบ้างประการต่าง ๆ ในภพภูมิอื่น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

ถ. บางครั้งที่สติไม่เกิด ก็ทำให้คิด ในพระสูตรหนึ่งกล่าวว่า อสุรอยู่ในทะเล ในมหาสมุทร

สุ. ถ้าไม่เห็น ก็ไม่ต้องสนใจ ควรสนใจในธรรม ในข้อความที่เป็นประโยชน์ที่จะทำให้เข้าใจในลักษณะของสภาพจิตที่ต่าง ๆ กัน

ถ. ที่พระผู้มีพระภาคเคยแสดงไว้ คือ จอมอสุรไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ทะเลนี้มีอะไรเป็นที่น่ารื่นเริง จอมอสุรก็อธิบายว่ามี ๘ อย่าง อะไรบ้างก็ว่าไป พระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า ธรรมของภิกษุในธรรมวินัยนี้ก็มีธรรม

๘ อย่างเหมือนกัน เพราะฉะนั้น นำเอาสูตรนี้มายืนยัน อสุรอยู่ในทะเล มหาสมุทร ส่วนเทวดาอยู่บนสวรรค์ คนหนึ่งอยู่ในมหาสมุทร อีกคนหนึ่งอยู่บนสวรรค์ จะรบกัณฑ์ไหนก็ไม่รู้

ส. เพราะไม่เห็น แต่เข้าใจลักษณะสภาพธรรมได้ว่า ตราบใดที่จิตยังมีอกุศลอยู่ ต้องอยากรบกัณฑ์แน่ ใช่ไหม เพราะถ้าเทวดาทั้งหลายที่เคยรบกัณฑ์บนสวรรค์ กลับมาเกิดในมนุษย์ และเป็นเด็ก เด็ก ๆ นี่ต้องเล่นรบกัณฑ์อยู่เรื่อย ใช่ไหม ตีกัน รบกัณฑ์ใครจะเป็นฝ่ายชนะ ใครจะเป็นฝ่ายแพ้ จะรบกัณฑ์ในเชิงพนัน หรือในเชิงเล่น หรือในการแข่งขัน ในการศึกษา ในการอาชีพ ก็เป็นรูปลักษณะต่าง ๆ ของการรบ ซึ่งเป็นสภาพที่มีความพอใจ มีความสนุกในการที่จะเป็นผู้ชนะ แต่ไม่ได้คำนึงถึงว่า จะชนะกิเลสของตนเองได้เมื่อไร

ถ. ถ้ามนุษย์กับมนุษย์ต่อยกัน ก็ไม่แปลก เทวดากับเทวดารบกัณฑ์มัน ก็ไม่แปลก แต่คนหนึ่งอยู่ทะเล อีกคนอยู่บนสวรรค์มารบกัณฑ์ และเวลาแพ้ อสุรวิ้งหนิงลงไปบ่อ จะไปในทะเลได้อย่างไร ก็ไม่รู้เหมือนกัน

ส. ถ้าเป็นจริง ก็เป็นสิ่งที่สามารถเป็นไปได้ทั้งนั้น ไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่คิดถึงสถานที่ แต่คิดถึงสภาพของอกุศลธรรมทั้งหลาย ซึ่งแม้ว่าจะเกิดเป็นอสุร หรือจะเกิดเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็มีการสะสมที่ต่างกัน มีการกระทำที่ต่างกัน แต่ที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษา ก็โดยการพิจารณาว่า สภาพธรรมใดเป็นกุศลที่ควรจะน้อมนำประพฤติปฏิบัติตาม แม้ว่าจะไม่สามารถปฏิบัติตามได้โดยสมบูรณ์ทันที แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่เกื้อกูลให้เห็นว่า สิ่งใดเป็นประโยชน์ และสิ่งใดเป็นโทษ เช่น ถ้อยคำของเทวดาและอสุร เป็นต้น

ข้อความต่อไปมีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ได้ทราบแล้ว ในครั้งนั้น ท้าวเวปจิตติจอมอสุรถูกมัดด้วยการมัดห้าแห่งอันมีคอปเป็นที่ ๕ ได้ดำบริภาษท้าวสักกะจอมเทวดา ซึ่งกำลังเสด็จเข้าและออกยังสุทธรรมาสภา ด้วยวาจาอันหยาบคาย มิใช่ของสัตบุรุษ ฯ

เป็นไปได้ไหม บนสวรรค์ ก็เลศอกุศลธรรมสะสมมา และถ้าโกรธ เป็นไปได้ไหมที่จะเป็นปัจจัยให้ใช้วาจาที่หยาบคาย ซึ่งไม่ใช่ของสัตบุรุษ

ถ้าในโลกนี้ยังใช้วาจาหยาบคายอยู่เรื่อย ๆ ถึงจะไปปฏิสนธิในสวรรค์ก็มีอุปนิสัยที่จะใช้วาจาที่หยาบคายได้ อย่าคิดว่า เมื่อย้ายไปอยู่ภูมิอื่นที่อื่นแล้ว จะทิ้งนิสัยหรืออุปนิสัยที่เคยสะสมมาได้

ถ. ขณะที่เราอยู่ในโลกนี้ ก็ได้เจริญสติตามความเป็นจริงอย่างนี้ ถ้าหากเราจุติจากโลกนี้ อาจจะไปเป็นเทวดาหรืออะไรก็ตาม ซึ่งขณะนั้นยังไม่ได้สำเร็จมรรคผลอะไร ความรู้ที่เคยเจริญสติอยู่ จะติดตามเราไปเป็นเหตุให้ได้มีการระลึกต่อไปใหม่

ส. ติดตามไปเหมือนกับที่ได้ติดตามมาในชาตินี้ ที่สวรรค์มีท่านผู้มีความรู้สูงมากซึ่งเป็นพระอริยเจ้ามากมาย ไม่น่าเป็นห่วงเลย ถ้าได้เกิดในสวรรค์

ผู้ฟัง เมื่อครั้งพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดา ก็มีคนที่ได้สำเร็จมรรคผลหลายชั้นด้วยกัน เป็นจำนวนมากมาย แต่ถ้าหากเป็นระยะเวลาที่ไม่ใช่พระผู้มีพระภาคเสด็จไปโปรดเอง ก็มีธรรมสภา มีอาจารย์ที่สอนเหมือนในโลกนี้เหมือนกัน ดิฉันแก่แล้วจึงได้มาพบอาจารย์ ความเห็นถุกนั้นยังไม่ได้เกิดขึ้นเลย ถ้าหากว่าเป็นคนตายเร็ว ก็เสียเวลาไปเปล่า ๆ

ส. ถ้าบุญที่ได้กระทำความดี ก็ไปเกิดในสุคติภูมิ ได้พบท่านผู้อื่นซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความรู้มากและเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดี เป็นพระอริยเจ้ามากมายในสวรรค์

ผู้ฟัง ขอบคุณท่านอาจารย์

ส. พระอินทร์จะทำอย่างไร เวลาที่ทำเวปจิตติโกรธ และด่าบริภาษด้วยวาจาอันหยาบคาย ไม่ใช่ของสัตบุรุษ

ข้อความต่อไปมีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล มาตลีเทพบุตร ผู้สงเคราะห์ได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทวดาด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะมฆวาฬ พระองค์ได้ทรงสดับถ้อยคำอันหยาบคายเฉพาะหน้าของท้าวเวปจิตติจอมอสูร ยังทรงอดทนได้ เพราะความกลัว หรือเพราะไม่มีกำลังพระเจ้าข้า ฯ

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

เราอดทนถ้อยคำอันหยาบคายของท้าวเวปจิตติได้ เพราะความกลัวหรือเพราะไม่มีกำลัง ก็หาไม่ วิญญูชนผู้เช่นเราในจะพึงได้ตอบกับคนพาลเล่า ฯ

มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

คนพาลพึงทำลายได้อย่างยิ่ง ถ้าไม่พึงเกียดกันเสียก่อน เพราะฉะนั้น ถิรชนพึงเกียดกันคนพาลด้วยอาชญาอย่างรุนแรง ฯ

ก็ยังมีความเห็นว่ ควรที่จะทำการรุนแรงเพื่อที่จะปราบคนพาล เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้คนพาลทำร้ายได้มากขึ้น

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

ผู้ใดรู้ว่าคนอื่นโกรธแล้ว เป็นผู้มีสติสงบระงับได้ เราเห็นว่าการสงบระงับได้ของผู้นั้นแล เป็นการเกียดกันคนพาลละ ฯ

วิธีที่ดีที่สุด คือ เป็นผู้มีสติ สงบระงับได้

มาตลีเทพบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่ท้าววาสวะ ข้าพระองค์เห็นโทษในความอดทนนี้แล เมื่อใดคนพาลย่อมสำคัญบุคคลนั้นว่า ผู้นี้ย่อมอดกลั้นต่อเราเพราะความกลัว เมื่อนั้นคนมีปัญญาทราวยิ่งข่มขู่ผู้นั้น เหมือนโคยิงข่มขู่โคตัวที่แพหนีไป ฉะนั้น ฯ

มาตลีเทพบุตรเห็นโทษของ ความอดทน แทนที่จะเห็นว่าความอดทนนั้นเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งท้าวสักกะได้ตรัสตอบ ข้อความเหมือนในสุภาสิตยสูตรที่ ๕ ที่ได้กล่าวถึงแล้ว

พระผู้มีพระภาคทรงยกตัวอย่างพระอินทร์ เพื่อชี้ให้พระภิกษุทั้งหลายเห็นคุณธรรมของพระอินทร์ และเพื่อให้เป็นตัวอย่างว่า แม้แต่ผู้ที่ได้รับผลของคุณธรรมอย่างใหญ่เช่นพระอินทร์ ก็ยังเป็นผู้ที่พรณนาคุณของขันติและโสรัจจะ คือ คุณของความเป็นผู้อดทนและความสงบเสงี่ยม เพราะฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายก็ควรเป็นผู้อดทน

และสงบเสงี่ยมด้วย ซึ่งไม่ใช่เฉพาะพระภิกษุเท่านั้น พุทธบริษัททั้งหมดเมื่อได้พิจารณาพระธรรม และเห็นคุณของกุศลธรรมทั้งหลาย ก็น้อมประพฤติปฏิบัติตามธรรมที่เป็นฝ่ายกุศล จึงจะเป็นผู้ที่ประพฤติตามพระพุทธรูปที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง

ท่านที่ยังอดกลั้นไม่ได้ ก็ควรที่จะฝึกหัดอบรมเสียแต่เดี๋ยวนี้ ถ้าไม่อบรมก็ไม่มีทางที่จะอดทนและอดกลั้นได้ เพราะว่าไม่เคยฝึกหัด ไม่เคยอบรม แต่ถ้าเริ่มฝึกหัดอบรมเสีย เป็นผู้ที่มีสติ

ผู้ฟัง เรื่องจริง ๆ ตัวผมเองก็เจอลักษณะคล้าย ๆ อย่างนี้ เราเห็นเขาเป็นคนพาล ไม่เห็นจะได้ประโยชน์ ก็อดทนไว้ เขายังข่ม ยิ่งฮึกเหิมขึ้นไป ๆ เราก็อดทนไว้ปล่อยไป ผมรู้สึกว่ายอดทนอย่างมาก เพื่อให้พ้นวิบากกรรม

ส. แล้วทนได้ใช่ไหม

ผู้ฟัง ใช่

ส. น่าอนุโมทนา

ผู้ฟัง นายผมกับคนที่ทำงานร่วมกับเขา เห็นว่าผมเป็นคนแปลก เขาหาเรื่องหาราวอยู่นั่นแหละ เขาชักชวนไปในทางอกุศล ไปทางต่ำ เราก็งดเสีย แต่เขาไม่ยอมหาเรื่อง เราก็ทน ยิงได้ที ยิงข่มขี้ใหญ่เลย

ส. เวลาที่อดทนได้ เป็นผู้ชนะหรือผู้แพ้

ผู้ฟัง ขณะนั้นรู้สึกว่าเป็นเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานบ้าง ศึกษาบ้าง ปัญญาบ้าง ประกอบกันหลายอย่าง ที่จริงผมทนไม่ได้ แต่อาศัยธรรมที่ผมได้ศึกษาสติปัฏฐานต่าง ๆ คือ เขาตึงเราให้ทำตามเขา ไม่ไปตามเขาไม่ได้ ผมคิดว่า คงเป็นวิบากกรรมอะไรของเรา ทนมาตั้งปีกว่า กว่าจะพ้นผลกรรมที่ไม่ดีนี้

ส. ระหว่างที่กำลังทน เป็นผู้ชนะหรือเป็นผู้แพ้

ผู้ฟัง เป็นผู้ชนะ ขณะที่ทนได้รู้สึกว่าเป็นความสุขใจ สบายใจในขณะนั้น

ส. เพราะฉะนั้น ขณะใดที่ทนไม่ได้ขึ้นมา ให้ทราบว่ แพ้ทันที คือ แพ้กิเลสของตัวเอง ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน กับผู้ที่ไม่เจริญสติปัฏฐาน ใครจะอดทนได้มากกว่ากัน

ผู้ฟัง คุณลองคิดดู ๑๐ กว่าคนรุมเราคนเดียว เขาเห็นเราอดทน ยิ่งคิดว่าเราหลุดมาจากโรงพยาบาลศรีธัญญาหรืออย่างไร แปลก เขาเลยด่าผมมากขึ้น ผมก็อดทน ความจริงผมจะไปจากสถานะนั้นก็ได้ แต่ถ้าเราไป เราก็แพ้ จึงจำเป็นต้องอยู่ต่อ ไม่ใช่เราจะอวดความสามารถหรืออะไร วิชาเรามีพอ ผมทำได้ทุกที่ ไม่มีความหวั่นไหว แต่ยังไม่ไปไม่ได้ ต้องให้เรื่องถึงที่สุดเสียก่อน อดทนไปอย่างนั้น ปีกว่า

๖๙๗

ส. ท่านผู้ฟังจะเห็นความคิดที่ต่างกันได้ ผู้ที่เป็นพาลเห็นว่า คนที่อดทนเป็นคนแปลก แต่ความจริงแล้ว ถ้าผู้ใดเป็นผู้ที่อดทน ผู้นั้นย่อมเป็นผู้ที่คงที่ไม่หวั่นไหว ไม่มีอาการวิกลจริตต่าง ๆ

ถ้าเป็นผู้ที่หวั่นไหว เพราะอกุศลจิตเกิดขึ้นแล้ว ลักษณะอาการวิกลจริตที่ผิดปกติจะปรากฏ ซึ่งควรจะเป็นอาการที่แปลก เช่น ลักษณะที่ตื่นเต้น คร่ำครวญ หวั่นไหว เดือดร้อน กระสับกระส่าย ประหม่า หรือตกใจ ร้องไห้ พวกนี้เป็นอาการที่แปลก ไม่ใช่อาการของผู้ที่คงที่

ถ้าเป็นผู้ที่คงที่ จะไม่หวั่นไหว เพราะว่าขณะนั้นไม่ถึงอาการอันแปลก เพราะละสมุทัย คือ ความยึดมั่น หรือความพอใจในตัวตนได้ ท่านผู้ฟังจะสังเกตได้ ถ้าขณะใดที่ท่านไม่ได้คิดถึงความเป็นตัวตนของท่าน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ขณะนั้นท่านจะเป็นผู้ที่คงที่ไม่หวั่นไหวไปเพราะอกุศลธรรม

แต่ถ้าขณะใดยึดถือว่า เป็นเรากำลังได้รับฟังคำบริภาษ หรือวาทะที่หยาบคาย ความยึดถือว่าเป็นเราจะเป็ปัจจัยให้เกิดความหวั่นไหว ทำให้อาการแปลก ๆ ต่าง ๆ เกิดขึ้น แต่ผู้ที่อดทน ไม่ใช่ผู้ที่มีอาการแปลก ผู้ที่ไม่อดทนเท่านั้นที่จะเป็นผู้ที่มีอาการแปลก แต่คนพาลกลับเห็นว่า คนที่มีความอดทนนี้ช่างแปลก เพราะฉะนั้น นั่นเป็นความเห็นผิด ความเข้าใจผิดที่เข้าใจว่า อกุศลธรรมเป็นกุศลธรรม

ธรรมเป็นเรื่องชีวิตประจำวัน เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานก็จะรู้จักลักษณะของสภาพธรรมตามปกติในชีวิตประจำวัน และเป็นผู้ที่มั่นคงในกุศลธรรมยิ่งขึ้น ผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานควรจะเป็นผู้ที่คงที่ คือ เป็นผู้ที่ไม่หวั่นไหวด้วย โลกะ โทสะ และโมหะ

แต่ตามปกติในวันหนึ่ง ๆ มักจะหลงลืมสติมากกว่ามีสติ เพราะฉะนั้น ในชีวิตประจำวัน ก็ยากนักที่จะเป็นผู้คงที่ เพราะว่าวันไหนไปแล้วด้วยโลภะบ้าง โทสะบ้าง และในขณะนั้นจะเป็นความหวั่นไหวที่มากหรือน้อย ก็แล้วแต่ปัญญาที่สามารถจะรู้ว่า ขณะนั้นหวั่นไหวไปอย่างอ่อนหรืออย่างแรง ซึ่งขณะที่หวั่นไหวไปเพียงเล็กน้อยนี้ ยากแก่การที่จะรู้ได้

ทางตากำลังเห็น เป็นสภาพธรรมที่มีจริงที่กำลังปรากฏ แต่หวั่นไหวไปแล้ว เป็นเรื่องราวต่าง ๆ นั้นเป็นความหวั่นไหวหรือยัง ในขณะที่สติไม่เกิดขึ้นระลึกรู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนี้ ถ้าสติระลึกรู้ ศึกษา จนปัญญาสามารถที่จะรู้ชัดจริง ๆ เป็นปกติธรรมดา คงที่ด้วยความไม่หวั่นไหวเลย ในการที่จะรู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ในสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แต่ถ้าหวั่นไหวไปแล้ว ก็เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เป็นบุคคลต่าง ๆ โดยที่ยังไม่ปรากฏว่าเป็นโลภะอย่างแรง หรือโทสะอย่างแรง

ผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติ สามารถที่จะรู้ความหวั่นไหว ไม่คงที่ แม้แต่อย่างเบา บางที่สุด จากการที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ก็หวั่นไหวไปเป็นเรื่องราวของสิ่งที่ปรากฏ ซึ่งนั่นหมายความว่าถึงหวั่นไหวไปแล้ว

เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีปกติเจริญสติปฏิฐานจริง ๆ ความรู้เพิ่มขึ้นเป็นปกติในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ และไม่หวั่นไหวด้วย แม้ว่าสติจะดับไปแล้ว และก็เกิดความพอใจบ้าง ไม่พอใจบ้างในสภาพธรรมที่ปรากฏ ขณะนั้นความเป็นผู้คงที่ คือ ไม่หวั่นไหวไปอีก รู้แม้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเป็นโลภะบ้าง โทสะบ้างในขณะนั้น ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน จึงจะเพิ่มความเป็นผู้คงที่ ไม่หวั่นไหวไป ไม่ว่าสภาพธรรมที่เกิดปรากฏนั้นจะเป็นสภาพธรรมที่เป็นกุศล หรืออกุศลประการใดก็ตาม

แต่ในวันหนึ่ง ๆ ยากเหลือเกินที่จะเป็นผู้ไม่หวั่นไหวและเป็นผู้ที่คงที่ได้ เพราะว่า โลภะยังมีกำลังแรง มีปัจจัยที่จะเกิดขึ้นอย่างแรง โทสะก็ยังมีกำลังแรง มีปัจจัยที่จะเกิดขึ้นอย่างแรง แต่ผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติที่ละเอียดที่ละน้อย วันหนึ่งก็สามารถที่จะรู้ได้ในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่เป็นปกติจริง ๆ เหมือนในขณะนี้ ซึ่งเป็น

ความเจริญมั่นคงของปัญญา คือ สามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายที่กำลังปรากฏเป็นปกติในขณะนี้ตามความเป็นจริง โดยไม่หวั่นไหวเลย และไม่ว่าจะ เป็นปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมนั้น ก็ไม่ใช่ตัวตน

เพราะฉะนั้น การที่จะเป็นผู้คงที่ ต้องเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานด้วย จึงจะ เป็นผู้ไม่หวั่นไหวในอารมณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากขณะที่มีสติไปสู่ ขณะที่หลงลืมสติ เต็มไปด้วยโลภะบ้าง โทสะบ้าง และก็เป็นขณะที่มีสติอีก ถ้า ปัญญามั่นคงจริง ๆ จะไม่หวั่นไหวเลย และจะเป็นผู้ที่อบรมเจริญกุศลทุกประการยิ่งขึ้น แม้แต่ในเรื่องที่ท่านคิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย เช่น ในเรื่องของความเป็นผู้อ่อนน้อม ด้วยจิตที่อ่อนโยน ไม่ว่าใครจะก้าวร้าวล่วงเกินรุนแรงสักเท่าไร ความเป็นผู้มีปกติอบรม เจริญสติปัฏฐานจะทดสอบความมั่นคงของสติและปัญญาในขณะนั้นว่า ท่านหวั่นไหว ไปมากหรือน้อย ถ้าท่านเป็นคนที่ยอดทนได้ยิ่งขึ้น ย่อมแสดงว่า สติมีความมั่นคงขึ้นที่ จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น จึงไม่หวั่นไหว

ชีวิตประจำวันตามความเป็นจริงนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการสะสมธรรมที่เป็น กุศลและอกุศลตามความเป็นจริง แม้การอบรมเจริญสติปัฏฐานซึ่งได้สะสมแล้ว ก็ จะ ปรากฏสภาพธรรมที่ประกอบด้วยสติ ซึ่งสามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ กำลังปรากฏโดยไม่หวั่นไหว ไม่ว่าในขณะนั้นจะมีบุคคลอื่นก้าวร้าวหรือล่วงเกิน ประการใด และผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานก็จะเห็นคุณของกุศลธรรมทั้งหลายตาม ความเป็นจริง แม้ในเรื่องของความอดทน

บางท่านมีกุศลอย่างอื่นมาก เป็นผู้ที่ใจดี มีเมตตา มีความกรุณา ไม่มีความ ตระหนี่ แต่ไม่ค่อยจะอดทนเลย เวลาที่ลำบากนิดหน่อยก็ทนไม่ไหว ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง หนาวร้อน ร้อน อาหาร เรื่องความสะดวกสบายต่าง ๆ แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญ สติปัฏฐาน ไม่เดือดร้อนจริง ๆ ความอดทนนี้จะมั่นคงขึ้น จะมีมากขึ้น และจะเห็นคุณ ของความอดทนว่า เป็นสภาพธรรมที่เกื้อกูลกุศลทุกชั้น แม้ในการเจริญสติปัฏฐาน ก็ต้องอดทนอย่างยิ่ง เพราะส่วนมากทุกท่านมักจะปรารภว่า เมื่อไรปัญญาจะคมกล้าที่ สามารถจะรู้แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ถ้าคิดอย่างนี้ขณะใด ก็ไม่

อดทนในขณะนั้น ถ้าอดทน คือ ระลึกทันที แม้สักชั่วครู่ ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยที่จะให้ ปัญญาคมกล้าขึ้น เพราะว่าไม่มีวิธีอื่นเลย

ลองดูก็ได้ พยายามค้นคว้าหาวิธีอื่นใด จะปรากฏว่าเสียเวลาทั้งหมด ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้รู้จริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้ เพราะถ้าไม่ศึกษา ไม่สังเกต ไม่สำเหนียก ไม่เข้าใจ ไม่รู้ในลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ก็ไม่มีวันที่ปัญญาจะเจริญขึ้นได้ ถ้าพยายามทำอย่างอื่น ปัญญาจะไม่เจริญเลย

เพราะฉะนั้น ต้องอดทน โดยระลึกทันที หรือในขณะนี้ ศึกษาทันที สภาพธรรมกำลังปรากฏแล้ว ศึกษาทันที นั่นเป็นลักษณะของความอดทนที่จะเพียรเข้าใจ สังเกต รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ และปัญญาจะเพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ด้วยความอดทน แต่ถ้าขาดความอดทนในขณะนั้น ปัญญาจะไม่เพิ่มขึ้นเลย

ขณะที่ไม่ระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็นขณะที่หลงลืมสติ ขณะนั้นเป็นลักษณะของความเกียจคร้านในการที่จะขัดเกลากุศลธรรม เพราะทุกท่านทราบว่า ตัวท่านแต่ละบุคคลมีกุศลธรรมมากเหลือเกิน และเมื่อไรจะขัดเกลาก็คือ เมื่อระลึก ศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทันที ชั่วขณะนั้นเท่านั้น จึงจะเป็นผู้ที่ไม่เกียจคร้านในการที่จะขัดเกลากุศลธรรม มิฉะนั้นแล้ว ในขณะที่กำลังเพเลิดเพลินไปในเรื่องต่าง ๆ ให้ทราบว่า ขณะนั้นเป็นผู้เกียจคร้านในการที่จะขัดเกลากุศลธรรมซึ่งมีมาก และถ้าไม่ขัดเกลาก็จะยิ่งเพิ่มขึ้นทุกที

ข้อความใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค สักกสังยุต ปฐมวรรคที่ ๑ สุวีริสูตรที่ ๑** มีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกมหาเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ฯ ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ฯ

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ฯ

เพียงข้อความสั้น ๆ ถ้าไม่คิด จะไม่เห็นในพระมหากรุณาคุณของพระผู้มีพระภาค เมื่อทรงมีโอกาสที่จะทรงโอวาทภิกษุ พระองค์ก็จะตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาเพื่อที่จะทรงโอวาท

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกอสูรได้รบกับพวกเทวดา
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสเรียกสุวิเทหบุตรมาบัญชาว่า พ่อสุวีระ พวกอสูรเหล่านี้ กำลังพากันมารบพวกเทวดา พ่อจงไปป้องกันพวกอสูรไว้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สุวิเทหบุตรรับบัญชาของท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ ดังนี้ แล้วมัวประมาทเสีย

รับคำ แต่ยังไม่กระทำทันที นี่เป็นลักษณะของผู้ที่ประมาท

แม้ครั้งที่ ๒ ... แม้ครั้งที่ ๓ ... สุวิเทหบุตรรับบัญชาของท้าวสักกะจอมเทวดาว่า ขอเดชะ ขอพระองค์จงทรงพระเจริญ แล้วมัวประมาทเสีย ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสกะสุวิเทหบุตรด้วยคาถาว่า บุคคลไม่หมั่น ไม่พยายาม จะประสบสุขได้ ณ ที่ใด ดูกร สุวีระ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่นั้นด้วยเถิด ฯ

สุวิเทหบุตรกราบทูลว่า บุคคลเป็นผู้เกียจคร้าน ไม่หมั่น และไม่ใช้ใคร ๆ ให้กระทำการทั้งหลายอีกด้วย เขาพึงพรั่งพร้อมด้วยกามทุกอย่าง ข้าแต่ท้าวสักกะ ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐนั้นแก่ข้าพระองค์

ถ้ายังมีกิเลสอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน แม้ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ก็ยังเป็นผู้ที่ประมาท ไม่หมั่น ไม่พยายาม แต่ต้องการความพรั่งพร้อมด้วยกามทุกอย่าง เหมือนในโลกมนุษย์ มีใครบ้างที่ไม่ปรารถนาจะได้ความพรั่งพร้อมในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ อยากจะได้กันมาก ๆ ให้เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ประณีต ที่สมบูรณ์พรั่งพร้อม แต่ว่าขอให้ได้มาโดยง่าย โดยวิธีหนึ่งวิธีใดก็ได้ แต่ให้ได้ง่าย ๆ หน่อย ไม่ใช่ว่าโดยที่ จะต้องเป็นผู้ที่ขยันพากเพียรพยายามอย่างมาก เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สุวิเทหบุตรก็ยังคงมีความคิดที่

กราบทูลพระอินทร์ว่า บุคคลเป็นผู้เกียจคร้าน ไม่หมั่น และไม่ใช้ใคร ๆ ให้กระทำการกิจทั้งหลายอีกด้วย เขาพึงพึงพร้อมด้วยกามทุกอย่าง ข้าแต่ท้าวสักกะ ขอพระองค์จงตรัสบอกฐานะอันประเสริฐนั้นแก่ข้าพระองค์

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

ที่ใดบุคคลเกียจคร้าน ไม่หมั่น ถึงความสุขล่งส่วนได้ สุวีระ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่นั้นด้วยเถิด ฯ

นั้นเป็นความหวังลม ๆ แล้ง ๆ เพราะฉะนั้น พระอินทร์ก็ใคร่ที่จะทราบว่ ถ้าสุวีระเทพบุตรอยากจะไปในที่นั้น ก็จงไป และพาพระองค์ไปถึงที่นั้นด้วย ถ้าที่นั้นสามารถจะมีได้

สุวีระเทพบุตรทูลว่า

ข้าแต่ท้าวสักกะผู้ประเสริฐกว่าเทวดา ข้าพระองค์ทั้งหลายจะพึงได้ความสุขใดโดยไม่ต้องทำการงาน ข้าแต่ท้าวสักกะ ขอพระองค์จงตรัสบอกความสุขนั้นอันประเสริฐ ที่ไม่มีความแ้งใจ ไม่มีความคับแค้นแก่ข้าพระองค์เถิด ฯ

ต้องการความสุขที่ยิ่งเหลือเกิน คือ ต้องเป็นความสุขที่ปราศจากทุกข์ทั้งปวง ไม่มีความแ้งใจ และไม่มีความคับแค้นด้วย จะเห็นได้ว่า ทุกคนปรารถนาอย่างเดียวกัน ปรารถนาเหมือนกัน คือ ปรารถนาที่จะได้แต่ความสุข โดยที่ไม่มีความทุกข์ปะปนเลย

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

หากความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำการงาน ไม่ว่าในที่ไหน ๆ ใคร ๆ ย่อมทรงชีพอยู่ไม่ได้ เพราะนั้นเป็นทางแห่งนิพพาน สุวีระ เจ้าจงไป ณ ที่นั้น และจงพาเราไปให้ถึง ณ ที่นั้นด้วยเถิด ฯ

เปื้อเรื่องทำการงานบ้างไหม เปื้อ แต่ต้องทำการงาน เพราะว่า หากความสุขจะมีได้โดยไม่ต้องทำการงาน ไม่ว่าในที่ไหน ๆ ใคร ๆ ย่อมทรงชีพอยู่ไม่ได้

เมื่อเกิดมาแล้ว จะมีนามธรรมและรูปธรรมที่จะปราศจากกิจการงาน เป็นไปไม่ได้เลย กำลังเห็น ทำกิจอะไรหรือเปล่า ทำแล้ว คือ เห็น เป็นกิจอย่างหนึ่ง เป็นหน้าที่หนึ่ง เป็นการทำงานหนึ่ง คือ ต้องเห็น และก็เห็นแล้ว กำลังเห็นอยู่ คือ กำลังทำกิจเห็นอยู่

เมื่อนามธรรมเกิดขึ้น ที่จะไม่กระทำกิจการงานนั้น ไม่มีเลย ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็มีกิจที่จะต้องชวนชวามายมากมายในการดำรงชีพ เพราะฉะนั้น ความสุขที่แท้จริง ที่ปราศจากการทำงานทั้งหลาย ต้องเป็นความสุขสงบ ซึ่งไม่มีนามธรรมและรูปธรรมเกิดขึ้น กระทำกิจการงานใด ๆ เลย ไม่ต้องกระทำกิจเห็น ไม่ต้องกระทำกิจได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ไม่ต้องกระทำกิจคิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกที่เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เพราะความคิดต่าง ๆ

เพียงเห็นในขณะนี้ จะเป็นสุขเป็นทุกข์ไม่ได้ ชั่วขณะเห็น ต้องเป็นอุเบกขา เวทนา แต่พอเป็นสิ่งที่นั่นสิ่งนี้ขึ้น ก็เป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง

เพราะฉะนั้น เวลาที่มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ยังมีการตรึกนึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของสิ่งที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขเป็นทุกข์ ซึ่งหวนไหวไปแล้ว ไม่สงบ ถ้าจะให้สงบจริง ๆ คือ ไม่ต้องรู้สึกเป็นสุขเป็นทุกข์ใด ๆ ทั้งสิ้น และที่เดียวที่จะไม่มีการทรงชีพอยู่ ไม่มีการประกอบกิจการงานใด ๆ คือ พระนิพพานเท่านั้น

ทุกท่านซึ่งยังไม่ถึงพระนิพพาน ต้องเป็นผู้ที่ขยันในการเจริญกุศล มิฉะนั้นแล้ว จะไม่มีวันถึงที่ที่ไม่มีการทรงชีพอยู่ เป็นที่ที่สงบจริง ๆ เพราะว่าไม่ต้องกระทำกิจเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระทบสัมผัส คิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ทำวสัฏกะจอมเทวดาพระองค์นั้น อาศัยผลบุญของพระองค์เป็นอยู่ เสวยรัชสมบัติอันมีความเป็นใหญ่ยิ่งด้วยความเป็นอิสระแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์ จึงจักพรรณนาคุณแห่งความเพียร คือ ความหมั่น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอบวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวชอบแล้วอย่างนี้
พึงหมั่น เพียรพยายาม เพื่อบรรลุมรรคผลที่ยังไม่บรรลุ เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้
เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งมรรคผลที่ยังไม่ได้กระทำให้แจ้ง ข้อนี้จะพึงดงามในธรรมวินัยนี้
โดยแท้ ฯ

๖๙๘

พระผู้มีพระภาคไม่ทรงแสดงธรรมให้บุคคลใดขยันในการเจริญกุศล เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นความขยัน ความเพียร ความหมั่นจริง ๆ แล้ว ต้องเป็นไปในเรื่องของการขัดเกลาจิตใจ และพระผู้มีพระภาคทรงยกตัวอย่างพระอินทร์ ซึ่งได้เสวยความยิ่งใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้วยความหมั่น ความพากเพียร ซึ่งเป็นกุศล

แต่ละท่านที่จะได้ผลของบุญ ที่จะเกิดในสวรรค์ พร้องพร้อมด้วยรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะต่าง ๆ นั้น ต้องเป็นผู้ขยันที่จะทำกุศล ซึ่งปกติมักจะไม่ขยัน หรือว่าขยันน้อยในการกุศล แต่ว่าขยันมากเหลือเกินในอกุศลด้วยโลภะ ด้วยความต้องการต่าง ๆ กัน แต่เมื่อเปรียบเทียบความขยันของท่าน ท่านขยันในทางอกุศลมาก หรือว่าท่านขยันในทางกุศลมาก ผลก็ต้องต่างกัน

เพราะฉะนั้น เมื่อพระอินทร์ได้รับผลของกุศล พระอินทร์จึงเป็นผู้ที่เห็นคุณของความเพียร คือ ความหมั่นในกุศลธรรม ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงเปรียบเทียบว่า แม้พระอินทร์ก็ยังเห็นผลของความหมั่น โดยการที่ทรงถึงความเป็นผู้ใหญ่ยิ่งในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพราะฉะนั้น พระภิกษุทั้งหลาย ก็ควรที่จะขยันหมั่นเพียรเจริญกุศลธรรมเพื่อให้บรรลุผลที่ยังไม่บรรลุ เพื่อได้มรรคผลที่ยังไม่ได้ เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งมรรคผลที่ยังไม่ได้กระทำให้แจ้ง ซึ่งผลทั้งหลายต้องมาจากเหตุ ถ้าไม่มีการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่ละเล็กที่ละน้อยด้วยความขยัน ด้วยความหมั่น ด้วยความเพียรจริง ๆ ย่อมไม่สามารถที่จะได้ผล คือ การรู้แจ้งอริยสัจธรรม เช่นเดียวกับทางโลก ถ้าไม่ขยันในการที่จะกระทำบุญ ก็ไม่ได้รับผลของบุญ

ผู้ฟัง ความขยันนี้ พุทที่ไหน ๆ ใคร ๆ ก็ว่าดี แต่พูดง่ายกว่าทำ จะขยันจริง ๆ อย่างจะไปทำงานตอนเช้า ๆ ของวันจันทร์ นี่ก็ยังไม่ลำบาก

ส. แม้แต่ในทางอกุศล ก็ยังไม่ขยัน เพราะฉะนั้น ในทางกุศลจะยิ่งยากกว่านั้นสักเท่าไร ถ้าไม่อบรม เพราะฉะนั้น การสะสมแต่ละขณะมีผล ถ้าเริ่มขยันที่จะ

เจริญทางฝ่ายกุศลแม้เล็กน้อย แม้นิดหน่อย ในภายหลังจะเป็นผู้ที่ไม่เกียจคร้านเลย ในการที่จะเจริญกุศล แม้ในการอบรมเจริญสติปัฏฐานก็เช่นเดียวกัน ขยันเดี่ยวนี้ ระลึกทันที ศึกษาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ต่อไปก็จะเป็นอุปนิสัย จะมีการระลึก ศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ จนกระทั่งเป็น อุปนิสัยจริง ๆ ซึ่งอบรมได้

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอย่างละเอียด ให้เห็นลักษณะของความขยันต่าง ๆ กัน ซึ่งพิสูจน์ได้ในชีวิตประจำวัน แต่ความขยันที่ประเสริฐที่สุด คือ ขยันที่จะศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนเลย ในขณะที่กำลังปรากฏทางตาเดี๋ยวนี้ ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้าเป็นผู้ที่ขยันระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมแล้ว ก็คงจะไม่มีปัญหา ไม่เป็นผู้ลำบากในการที่จะระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แต่ถ้ายัง ก็อบรม จนกว่าจะเป็นผู้ที่ขยันแล้ว

ข้อความใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค นทพภิกขสูตรที่ ๗** มีว่า

สาวัดถีนีทาน ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ท้าวสักกะจอมเทวดาผู้หลักเ็นออกอยู่ในที่ลับ ได้เกิดความตริกันึกคิดขึ้นว่า เราไม่ควรประทุษร้ายแม้แก่ผู้ที่เป็นข้าศึกต่อเรา

นี่เป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ ไม่ว่าในโลกมนุษย์ หรือที่ไหนก็ตาม ท่านผู้ฟังเคยคิดอย่างนี้บ้างไหม เราไม่ควรประทุษร้ายแม้แก่ผู้ที่เป็นข้าศึกต่อเรา

ท่านต้องรู้แน่ว่า มีใครบ้างที่ไม่ชอบท่าน ท่านจะเป็นที่รักของทุกคนเป็นไปไม่ได้ คนที่ไม่ชอบท่านต้องมีบ้าง จะมากหรือน้อยนั่นอีกเรื่องหนึ่ง ท่านอาจเป็นบุคคลที่ดีจริง ๆ มีความเมตตา กรุณาต่อบุคคลอื่น ไม่หวังร้าย ประทุษร้ายต่อบุคคลอื่นเลย แต่ความดีของท่านถึงอย่างนั้น ก็ยังไม่สามารถที่จะป้องกันอกุศลจิตของคนอื่นไม่ให้คิดร้ายหรือว่าโกรธเคืองท่านได้ เพราะถึงแม้ว่าท่านจะเป็นคนดีสักเท่าไรก็ตาม คนที่ไม่ชอบท่านหรืออาจจะริษยาท่านเพียงเล็กน้อยนิดหน่อยก็ต้องมี เพราะฉะนั้น ถ้ากุศลจิต

เกิดเหมือนอย่างพระอินทร์ ก็ย่อมจะมีความคิดว่า เราไม่ควรประทุษร้ายแม้แต่กับผู้ที่
เป็นข้าศึกต่อเรา

พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ถ้าท่านพิจารณาและน้อมนำมาประพฤติ
ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จะเห็นได้ว่า ถ้าปฏิบัติตามได้ คิดอย่างนี้บ่อย ๆ เป็นกุศลจิต
ของท่าน แต่สำหรับผู้ที่หวังร้ายต่อท่าน ก็เป็นอกุศลจิตของเขา

ถ. พระอินทร์ท่านคิดว่า จะไม่ประทุษร้ายแม้กระทั่งผู้ที่เป็นอริ แต่ทำไมรบ
กับอสูรอยู่เรื่อย

สุ. คนที่ยังมีกิเลสอยู่ จะดีอยู่ตลอดไปทุกขณะได้ไหม ตามวิสัยของผู้ที่ยังมี
กิเลสอยู่ คิดดี คิดได้ อาจะคิดบ่อย ๆ แต่เวลาที่ความคิมนั้นดับไปแล้ว หหมดไปแล้ว
ปัจจัยของอกุศลธรรมมี ก็เป็นปัจจัยให้อกุศลธรรมเกิดขึ้น เป็นของธรรมดา เหตุการณ์
เฉพาะหน้าแต่ละครั้ง ๆ

เพราะฉะนั้น เวลาที่ท่านผู้ฟังได้ทราบถึงความดีของคนอื่น ก็ควรที่จะ
อนุโมทนาในความดีในขณะนั้น เฉพาะกาล เพราะว่าหลังจากนั้น ได้ยินได้ฟังเรื่องไม่ดี
ของคนนั้นอีกแล้ว เพราะฉะนั้น ก็ไม่อนุโมทนาในอกุศลธรรม จะอนุโมทนาในกุศล
ธรรมตลอดไปไม่ได้ เฉพาะกาลจริง ๆ คือ เฉพาะสภาพธรรมที่เป็นกุศลธรรมใน
ขณะนั้นเท่านั้น

ผู้ฟัง เรื่องพระอินทร์ออกรบกับอสูรนั้น จะว่าสู้รบไม่ได้ เป็นการป้องกันตัว
อสูรจะไปแย่งวิมานของท่าน ท่านก็ต้องป้องกันตัว การป้องกันตัวแม้แต่ในกฎหมายก็
ไม่เอาโทษ

สุ. คนในวงธรรมเคยรบกันบ้างไหม เพราะฉะนั้น หลีกเลียงการรบไม่ได้
แล้วแต่ที่จะเป็นการรบในลักษณะใด เพราะว่าท่านที่มีฉันทะต่างกัน ก็มุ่งหวังที่จะให้
บุคคลอื่นมีความเห็นคล้อยตามความคิดเห็นของตน เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผู้ที่ยังมี
อกุศลธรรมแรงกล้า ก็อาจจะถึงกับส่งบุคคลอื่นมาสู้รบ หรือว่ามากระทำการใด ๆ
เพื่อที่จะให้บุคคลอื่นขาดความสนใจที่จะศึกษา สักการะในผู้ที่แสดงธรรมที่ท่านไม่
เลื่อมใส โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องความผิดในข้อธรรมเลยก็เป็นได้ เพราะฉะนั้น ก็
เป็นเรื่องธรรมดาปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมโดยละเอียด

ตามความเป็นจริง ให้เห็นชีวิตจริง ๆ ให้เห็นสภาพธรรมแต่ละขณะ เพราะว่าการเจริญปัญญาที่จะละกิเลส จะต้องรู้สภาพธรรมแต่ละลักษณะที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง ไม่ใช่ไปทำให้ผิดปกตินั้นมา

ขณะนี้ใจกำลังเป็นอย่างไร ที่จะรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล คือสติเกิดขึ้น ระลึก ศึกษา รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏเป็นไปอย่างนั้น ให้เห็นตามความเป็นจริงว่า นั่นเป็นลักษณะหนึ่งของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลเลยจริง ๆ แม้แต่ความคิดของแต่ละคน ซึ่งเปลี่ยนไป ก็เปลี่ยนไปตามเหตุตามปัจจัยด้วย

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสูร ได้ทราบความดำริของท้าวสักกะจอมเทวดาด้วยใจของตนแล้ว เข้าไปหาท้าวสักกะจอมเทวดาจนถึงที่ประทับ

ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทวดาได้ทอดพระเนตรเห็นท้าวเวปจิตติจอมอสูรผู้มาแต่ไกลทีเดียว ครั้นแล้วจึงตรัสกะท้าวเวปจิตติจอมอสูรว่า หยุดเถอะ ท่านท้าวเวปจิตติ ท่านถูกจับเสียแล้ว ฯ

เห็นไหม เมื่อครุ่นคิดอย่างนั้น พอท้าวเวปจิตติไป ก็มีปัจจัยที่จะทำให้พระอินทร์ตรัสกับท้าวเวปจิตติอย่างนี้ เฉพาะกาลจริง ๆ ชั่วขณะจริง ๆ ตามความเป็นจริง พระอินทร์ไม่ใช่พระอรหันต์ เป็นพระอริยะ ไม่ได้มีเจตนาที่จะฆ่า แต่จะรู้ได้อย่างไรว่า ท้าวเวปจิตติซึ่งเคยเป็นข้าศึกนี้มาทำไม

ข้อความต่อไป

ท้าวเวปจิตติตรัสถามว่า แน่ะท่านผู้นิรทุกข์ ท่านละทิ้งความคิดเมื่อก่อนของท่านเสียแล้วหรือ ฯ

ท้าวสักกะตรัสว่า ท้าวเวปจิตติ ก็ท่านจงสาบานเพื่อที่จะไม่ประทุษร้ายต่อเรา

ฯ

ท้าวเวปจิตติตรัสคาถาว่า

แนะทำวสุขัมบดี บาปของคนพูดเท็จ บาปของคนผู้ติเตียนพระอริยะเจ้า บาปของคนผู้ประทุษร้ายต่อมิตร และบาปของคนอกตัญญู จงถูกต้องผู้ที่ประทุษร้ายต่อท่าน ฯ

นี่เป็นคำสาบานของทำวเวปจิตติ เป็นเรื่องของอกุศล ซึ่งต่างก็ยังมีอยู่ จะให้เป็นคนดีตลอดกาล ไม่ใช่เฉพาะกาล ๆ นั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะวาอกุศลธรรมยังไม่ได้ดับหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท เป็นชีวิตจริงของแต่ละท่านด้วย เรื่องราวของท่านจะช้ากับพระอินทร์หรือไม่ช้า ก็ไม่มีใครสามารถที่จะรู้ได้ในสังสารวัฏที่ยาวนานมาก แต่ให้ทราบว่ เฉพาะกาลจริง ๆ ไม่ว่าอกุศลหรืออกุศล จนกว่าอกุศลธรรมจะดับหมดเป็นสมุจเฉท

เพราะฉะนั้น ควรที่จะระลึกถึงสภาพธรรมซึ่งแต่ละท่านสะสมมาตามความเป็นจริง เพื่อที่จะได้ไม่ประมาท เพราะบางท่านอาจคิดว่า ท่านดีมากแล้ว ดีมากจนกระทั่งคิดว่าดีที่สุดแล้ว ดีกว่านี้อีกไม่ได้แล้ว แต่นั่นไม่ถูก เวลาที่อกุศลธรรมมีปัจจัยที่จะเกิดขึ้น ก็เกิดขึ้นปรากฏให้เห็นจริง ๆ ว่า ยังดีไม่พอ จนกว่าจะบรรลุถึงความ เป็นพระอรหันต์ แม้แต่พระอินทร์ ก็ยังไม่ได้ดับอกุศลธรรมหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท เพราะว่าพระอินทร์เป็นเพียงพระโสดาบันบุคคล ไม่ใช่พระอรหันต์ เพราะฉะนั้น อกุศลธรรมจึงยังมีปัจจัยที่จะเกิดขึ้นได้

ที่ทำวเวปจิตติตรัสคาถาว่ แนะทำวสุขัมบดี บาปของคนพูดเท็จ บาปของคนผู้ติเตียนพระอริยะเจ้า บาปของคนผู้ประทุษร้ายต่อมิตร และบาปของคนอกตัญญู จงถูกต้องผู้ที่ประทุษร้ายต่อท่าน นั้น หมายความว่า ใครประทุษร้ายต่อผู้ที่ทรงคุณความดีย่อมได้รับผลร้าย

ความโกรธนี้เกิดง่ายหรือยาก สำหรับทุกท่านตามความเป็นจริง ถ้ายังมีกิเลสอยู่ ต่อให้มีความรู้ คือ มีตาทิพย์ มีหูทิพย์อย่างไร ก็ไม่ใช่การดับกิเลสเป็นสมุจเฉท เวลาที่สภาพธรรมนั้นดับไปแล้ว ก็ยังมีปัจจัยให้ออกุศลธรรมเกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นไม่ควรที่จะประมาทอกุศลธรรมเลย ใครที่เป็นคนดี จะดีไปได้นานเท่าไร ก็เฉพาะตรวบที่อกุศลยังไม่มีปัจจัยเกิดขึ้น แต่อกุศลทั้งหลายที่จะดับไปได้ ก็ด้วยการเจริญ

ปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ตามปกติด้วย และที่ว่าปัญญาคมกล้านี้ ไม่ใช่รู้อื่น แต่เป็นปัญญาที่น้อมมารู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ทุกลักษณะ ในขณะนี้ ตามปกติตามความเป็นจริง

คงจำกันได้ที่ว่า ในครั้งหนึ่ง มียักษ์ตนหนึ่งที่มีผิวพรรณทรมาน ต่ำเตี้ย พุงพลุ้ย นั่งอยู่บนอาสนะแห่งท้าวสักกะจอมเทพ และพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ก็ดำหนิติเตียนด้วยประการต่าง ๆ ซึ่งยักษ์นั้นก็ยิ่งเป็นผู้ที่มีรูปงาม น่าดู น่าชม น่าเลื่อมใสยิ่งขึ้น พวกเทวดาก็สงสัย พวกกันไปเฝ้าพระอินทร์จนถึงที่ประทับ และได้กราบทูลให้ทรงทราบ ซึ่งพระอินทร์ไม่ได้โกรธ และไม่ได้ยกโทษดำหนิติเตียนยักษ์ตนนั้นเลย แต่ได้เสด็จเข้าไปหายักษ์ผู้มีความโกรธเป็นอาหารนั้นจนถึงที่อยู่

ครั้นแล้ว ทรงห่มผ้าเฉวียงพระอังสาข้างหนึ่ง ทรงคุกพระชานุมนทลเบื้องขวา ลง ณ พื้นดิน ทรงประนมอัญชลีไปทางที่ยักษ์ตนนั้นอยู่ แล้วประกาศพระนาม ๓ ครั้ง ท้าวสักกะจอมเทพทรงประกาศพระนามด้วยประการใด ๆ ยักษ์ตนนั้นยังมีผิวพรรณทรมาน และต่ำเตี้ยพุงพลุ้ยยิ่งกว่าเดิม ยักษ์นั้นเป็นผู้ที่มีผิวพรรณทรมานและต่ำเตี้ยพุงพลุ้ยยิ่งกว่าเดิมแล้ว ได้หายไป ณ ที่นั้นนั่นเอง

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม โดยตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล ท้าวสักกะจอมเทพประทับนั่งบนอาสนะของพระองค์แล้ว เมื่อจะทรงยังพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ให้ยินดี จึงได้ตรัสพระคาถาเหล่านี้ไว้ในเวลานั้นว่า

เราเป็นผู้มีจิตอันโหดไม่กระทบกระทั่ง เป็นผู้อันความหมุน(มาร) นำไปไม่ได้ง่าย เราไม่โกรธมานานแล ความโกรธย่อมไม่ตั้งอยู่ในเรา ถึงเราโกรธ ก็ไม่กล่าวคำหยาบ และไม่กล่าวคำไม่ชอบธรรม เราเห็นประโยชน์ของตน จึงข่มตนไว้ ฯ

พระอินทร์เป็นอย่างนั้น ท่านผู้ฟังเป็นอย่างไหน โกรธง่ายหรือโกรธยาก โกรธง่ายมากใช่ไหม ทางตาเห็นนิดเดียวที่ไม่ถูกใจ ก็โกรธแล้ว ทางหู ผิดคำไปนิดเดียว ผิดเสียงไปนิดเดียว ก็โกรธแล้ว ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นผู้ที่โกรธง่าย ซึ่งความโกรธนั้นไม่เป็นภัยกับคนอื่น นอกจากตัวท่านผู้โกรธเอง

เมื่อพระอินทร์เห็นโทษของอกุศลธรรม คือ ความโกรธ แม้ว่าพระอินทร์ยังไม่ใช้พระอนาคามีบุคคล เพราะผู้ที่จะดับความโกรธเป็นสมุจเฉท ไม่มีความโกรธเกิดขึ้นอีกเลยต้องเป็นพระอนาคามีบุคคล แต่แม้กระนั้น ผู้ที่เห็นโทษของความโกรธ ก็อบอรมการที่จะไม่เป็นผู้ที่โกรธง่าย และก็ไม่ผูกโกรธ ถ้าเป็นผู้ที่อดทน และระงับความโกรธไว้บ่อย ๆ ด้วยการมีสติ มีเมตตาต่อผู้ที่ประทุษร้ายหรือว่าล่วงเกินต่อท่าน ในภายหลังก็จะเป็นผู้ที่โกรธไม่ง่ายอย่างบุคคลอื่น

จะเห็นได้ว่า เทวดาชั้นดาวดึงส์อื่น ๆ โกรธง่าย เวลาที่ยักษ์ตนนี้นั่งบนอาสนะของพระอินทร์ ก็โกรธแล้ว แต่ว่าพระอินทร์ อาสนะเป็นของพระอินทร์เอง แต่ไม่โกรธ แม้ว่ายักษ์ตนนั้นจะนั่งที่อาสนะของพระองค์

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องอบรม ที่จะต้องเจริญกุศลทุกประการ แม้แต่ในเรื่องของความโกรธ ก็ไม่ควรจะเป็นผู้ที่โกรธง่าย เพราะว่าขณะนั้นหวั่นไหวไปแล้วด้วยกำลังของโทสะ

พระผู้มีพระภาคจะทรงปฏิบัติอย่างไรกับผู้ที่ไม่ชอบน้อมต่อพระองค์ และมาเฝ้าพระองค์ด้วยความโกรธ มีไหม ผู้ที่ไม่ชอบน้อมต่อพระผู้มีพระภาคและไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับด้วยความโกรธ และพระผู้มีพระภาคจะทรงปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นอย่างไร ทราบไหมว่าทรงปฏิบัติอย่างไร ก็คือ ทรงแสดงธรรม เมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้ที่พระองค์จะทรงเกื้อกูลได้

ข้อความใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค พราหมณสังยุตต์ อรหันตวรรค ที่ ๑ ธนัญชานิสูตรที่ ๑** มีว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์

ก็โดยสมัยนั้นแล นางพราหมณีชื่อธนัญชานีแห่งพราหมณ์ผู้ภารทวาทโคตรคนหนึ่ง เป็นผู้เลื่อมใสยิ่งในพระพุทธรเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ฯ

ครั้งนั้นแล นางธัญชาณีพราหมณี กำลังนำภัตเข้าไปเพื่อพราหมณ์ภารทวาชโคตร ก้าวเท้าพลาดจึงปลั่งอุทาน ๓ ครั้งว่า ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ... ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ๕

เมื่อนางธัญชาณีพราหมณีกล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้กล่าวกะนางธัญชาณีพราหมณีว่า

ก็หญิงถ้อยนี้กล่าวคุณของสมณะล้นอย่างนี้ อย่างนี้ ไม่ว่าที่ไหน ๆ เนะหญิงถ้อย บัดนี้ เราจักยกวาทะต่อพระศาสดานั้นของเจ้า ๕

คนที่จะโกรธง่าย ๆ ไม่ได้คิดถึงเหตุผลเลยใช่ไหม เพียงบุคคลอื่นระลึกถึงคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นก็โกรธ ไม่ใช่บุคคลที่ใครจะฟังเหตุผลว่า เพราะเหตุใดบุคคลนั้นจึงเลื่อมใสยิ่งนักในพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ว่าเพียงเห็นความเลื่อมใสของคนอื่นซึ่งมีต่อพระผู้มีพระภาคก็โกรธ โดยไม่มีเหตุผลเลย

แม้ในสมัยนี้ ถ้าบุคคลหนึ่งบุคคลใดมีศรัทธาต่อท่านผู้หนึ่งผู้ใด และได้ยินว่าบุคคลอื่นศรัทธาต่อท่านผู้อื่น เท่านั้นก็โกรธ ก็มีมาก โดยที่ไม่ได้พิจารณาในเหตุผลเลยว่า เลื่อมใสศรัทธาในเหตุผลในธรรมอย่างไร ไม่ฟังเหตุผลในธรรม เพราะว่าสะสมมาเพื่อที่จะโกรธง่าย ๆ และเห็นคนที่กระทำการที่ไม่พอใจด้วยประการหนึ่งประการใดก็โกรธ

๖๙๙

ข้อความต่อไป

นางธัญชาณีพราหมณ์กล่าวว่า

พราหมณ์ ฉันยังไม่เห็นบุคคลผู้จะพึงยกถ้อยคำต่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นในโลก พร้อมด้วยเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมด้วยสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ข้าแต่พราหมณ์ เอาเถิด ท่านจงไป แม้ไป แล้วก็จักรู้ ๆ

เพราะนางพราหมณ์รู้แน่ว่า ไม่มีใครสามารถที่จะชนะพระผู้มีพระภาคในเหตุผลได้เลย

ลำดับนั้นแล พราหมณ์ภารทวาชโคตรโกธ ขัดใจ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ๆ

พราหมณ์ภารทวาชโคตรนั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวกะพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

บุคคลฆ่าอะไรได้ย่อมนอนเป็นสุข ฆ่าอะไรได้ย่อมไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคตมพระองค์ย่อมชอบใจการฆ่าธรรมอะไรเป็นธรรมอันเอก ๆ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

บุคคลฆ่าความโกรธได้ย่อมนอนเป็นสุข ฆ่าความโกรธได้ย่อมไม่เศร้าโศก ดูกร พราหมณ์ พระอริยเจ้าทั้งหลายย่อมสรรเสริญการฆ่าความโกรธ อันมีมูลเป็นพิษ มีที่สุดอันคือนิคลาย เพราะว่าคุณฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก ๆ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้กราบพูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญทรงประกาศพระธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลลงยาของทีที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า คนมีจักขุยอมเห็นรูปได้ ฉะนั้น

ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญกับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่า เป็นสรณะ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญ ฯ

พราหมณ์ภารทวาชโคตรได้บรรพชา ได้อุปสมบทแล้วในสำนักของพระผู้มีพระภาค ก็ท่านพระภารทวาชะอุปสมบทแล้วไม่นาน หลีกไปอยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก ก็กระทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษอันยอดเยี่ยมเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายออกจากเรือนโดยชอบบวชเป็นบรรพชิต มีความต้องการ ด้วยปัญญาเป็นเครื่องรู้ยิ่งเองในปัจจุบันนี้เข้าถึงอยู่ ได้ทราบทั่วชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้องทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็และท่านพระภารทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

ถ. ความโกรธไม่มีใครชอบ แต่โลภะหรือโมหะ บางทีพอจะชอบได้ ความโกรธนี้ มีเวทนาเป็นทุกข์ เพราะฉะนั้น ไม่มีใครชอบ และที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า ฆ่าความโกรธได้อยู่เป็นสุข แต่วิธีฆ่าความโกรธไม่ได้ทรงแสดงไว้ ขอถามอาจารย์ว่า วิธีฆ่าความโกรธนั้น ฆ่าอย่างไร

สุ. อบรมเจริญปัญญา ตัดตนฆ่าความโกรธไม่ได้เลย

ถ. วิธีที่ผมได้ยินมา ใครกำลังโกรธให้นับ ๑ ถึง ๑๐ และมีบางคนบอกว่า ได้ผลด้วย แต่ว่าบางคนขณะที่โกรธจัด ๆ นับ ๑ ถึง ๑๐๐ ก็ยังไม่หายโกรธ

สุ. มีเด็กเล็ก ๆ คนหนึ่งได้ยินได้ฟังเรื่องนับ ๑ ถึง ๑๐ นี้ และเวลาที่ผู้ใหญ่โกรธ เด็กก็เตือนให้นับ ๑ ถึง ๑๐ สามารถที่จะเตือนผู้ใหญ่ได้ แต่เวลาที่เด็กคนนั้นโกรธเอง ผู้ใหญ่ก็ถามว่า นับ ๑ ถึง ๑๐ แล้วหรือยัง

เพราะฉะนั้น เวลาที่ไม่โกรธ ก็ไม่โกรธ ไม่จำเป็นต้องนับ แต่เวลาที่มีปัจจัยของความโกรธเกิดขึ้น นับทันทีใหม่ ความโกรธเกิดขึ้นแล้ว ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย และที่จะดับความโกรธเป็นสมุจเฉท ถึงกับฆ่าความโกรธให้ตายได้จริง ๆ ไม่โกรธอีกเลย ก็ต้องอบรมปัญญา จนบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล

ความโกรธ หรือปฏิฆะ ความโทมนัส หรือความทุกข์ มีลักษณะต่าง ๆ กัน ความโศก ความเศร้า ความเสียใจ ความสลดหดหู่ ความหวังเอย ความวิตกกังวล แม้ว่าจะเป็นเรื่องเล็กน้อยหรือเรื่องใหญ่ นั่นก็เป็นลักษณะที่ไม่เป็นสุขเลยทั้งสิ้น ผู้ที่ไม่มีความรู้สึกเป็นทุกข์ ไม่มีความเศร้าโศกเสียใจเลย คือ พระอนาคามีบุคคล พระโสดาบันบุคคลก็ยังมี พระสกทาคามีบุคคลก็ยังมี

ถ. ทุก ๆ คนยังมีความโกรธอยู่ และไม่ชอบให้โกรธด้วย ที่อาจารย์บอกว่าเจริญปัญญา หมายความว่าทำให้โกรธลดน้อยลง ใช่ไหม

ส. ระลึกถึงสภาพลักษณะที่กำลังโกรธ และไม่มีความเป็นตัวตนไปพัวพัน ยึดถือความโกรธนั้นว่าเป็นเรา เพราะถึงแม้ว่าพระผู้มีพระภาคจะได้ทรงแสดงโทษของความโกรธไว้มากก็จริง เวลาไม่โกรธนี้รู้ทุกอย่าง โทษของความโกรธทั้งหมดที่ทรงแสดงก็เข้าใจ ก็เห็นด้วย แต่เวลาที่ความโกรธมีปัจจัยเกิดขึ้น ในขณะนั้นไม่ใช่ขณะที่เห็นโทษของความโกรธแล้ว สัมผัสโทษทั้งหมดของความโกรธ

ผู้ฟัง ในขณะที่มีความโกรธ บางทีพาลปากพูดอะไรที่ไม่สมควรจะพูด แต่ก็นึกได้ทีหลังว่า ไม่ควรที่จะกล่าวคำนี้ออกไปเลย รู้สึกว่ารุนแรงมากไป อะไรทำนองนี้

ส. เวลานั้นได้ทีหลัง ก็ไม่ชัดเจนเท่ากับขณะที่สติกำลังระลึกรู้ และเห็นอาการของความโกรธที่กำลังแสดงออกทางกาย ทางวาจาในขณะนั้นทันที

ผู้ฟัง ผมมีความรู้สึกว่าการปฏิบัติเจริญสติ รู้สึกว่าเท่าไรก็ไม่เต็ม เท่าไรก็ไม่พอ จนกระทั่งชีวิตนี้หมดไปก็ยังไม่พอ เหมือนกับพวกแมลงที่หลงในแสงไฟ ตกลงมาก็ตายไป ก็กลับมาคิดถึงตัวเราว่า เราเป็นผู้ที่หลงติดในตัวตนทางทวารทั้ง ๖ เพลิดเพลินอยู่ในตัวตนทางทวารทั้ง ๖ ก็ไม่ผิดอะไรกับแมลงที่หลงแสงไฟและตกลงมาตายอยู่ในกองไฟ สุดท้ายเราก็ตายไปเหมือนกับแมลงเช่นเดียวกัน คิดไปคิดมารู้สึก

เศร้าใจ เกิดมาแล้วไม่มีอะไร คิดถึงเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน ขอให้เกิดความเพียรให้มากขึ้น แต่ก็รู้สึกว้า เทาไรก็ไม่พอ ๆ

ส. จนกว่าปัญญาจะรู้ชัด บำเพ็ญเพียรไป อบรมไป เจริญไปเรื่อย ๆ ด้วยใจสบาย เบาใจในขณะที่สติกำลังระลึกรู้

ผู้ฟัง แต่ก็หลงลืมสติเรื่อย

ส. เป็นของธรรมดา

ผู้ฟัง ขณะที่เพียรแล้วรู้ไม่ชัด เป็นศัตรูตัวร้ายที่สุด

ส. ปัญญาจะมั่นคงขึ้น เวลาที่อบรมจนกระทั่งแม้ขณะที่รู้สึกอย่างนั้น คิดอย่างนั้น สติก็ระลึกได้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้น ที่ปัญญามั่นคง คือ สามารถที่จะระลึกได้ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมซึ่งเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วแต่ละขณะ

สติเกิดขึ้นขณะหนึ่ง และเปลี่ยนเป็นขณะอื่นอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นสภาพ ธรรมความคิดนึกประการใดก็ตาม ปัญญาสามารถที่จะรู้ชัดตามความเป็นจริงของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนในขณะนั้นต่อไปได้

วันหนึ่งจะเป็นอย่างนั้นได้ ควรที่จะเบาใจเมื่อได้อบรมหนทางที่ถูก ที่จะทำให้ปัญญาสามารถรู้ชัดในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏได้ จะช้าหรือจะเร็ว จะวันไหน ก็ยังเป็นหนทางที่ถูก เมื่อเป็นทางที่ถูกแล้ว วันหนึ่งย่อมสามารถที่จะประจักษ์ในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

สภาพธรรมแต่ละวัน แต่ละขณะนี้ วิจิตรต่าง ๆ กันมากมายเหลือเกิน ไม่ว่าจะเป็นความคิดของผู้ใดผู้หนึ่งก็ตาม ในวันหนึ่ง ๆ ก็มีความวิจิตรต่าง ๆ กันไปมากมาย ความรู้สึกก็ต่างกันไปตามแต่ละขณะมากมายด้วย เพราะฉะนั้น ขณะที่สติเกิดขึ้นเพียงชนิดเดียวและเปลี่ยนเป็นอื่น เมื่อมีความชำนาญขึ้นในการที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลาย ปัญญา ก็จะมั่นคงที่จะไม่ยึดถือสภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน แต่ต้องละเอียดยิ่ง ๆ รอบรู้จริง ๆ รู้ทั่วจริง ๆ และก็เป็นการศึกษา เพิ่มการรู้ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนยิ่งขึ้น ไถ่ถอนความเห็นผิดที่เคยยึดถือ

สภาพธรรมทั้งหมดเป็นตัวตนออกได้ ไม่ว่าจะเป็นสภาพธรรมอย่างไรก็ตาม จะเป็นความรู้สึกสับสนอลง ตื่นเต้นดีใจ เสียใจ ประกอบกัน ผสมกันมากมายอย่างไรก็ตาม ทั้งกุศลและอกุศล ก็เป็นสภาพธรรมแต่ละชนิด ซึ่งปัญญาสามารถที่จะแทงตลอดในลักษณะของสภาพธรรมที่ต่างกันแต่ละชนิดได้

เวลาที่ให้ทาน มีความผ่องใสสะอาดของจิตตลอดเวลา หรือว่าเพียงชั่วขณะเล็กน้อย และก็มีความรู้สึกอื่นเกิดสลับต่อ บางครั้งเป็นความขุ่นใจนิดหน่อย ความไม่พอใจบ้าง หรือว่าความเสียดาบ้าง ปัญญาสามารถที่จะรู้ชัดในสภาพธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ปะปนกัน

ผู้ฟัง แม้ขณะที่จะออกไปใส่บาตร แต่ยังทำธุระอะไรไม่เรียบร้อย จิตใจในขณะนั้นก็หวั่นไหว เร่งรีบ ถ้าหากมีสติระลึกได้ นี่ก็เป็นสภาพธรรมหนึ่งที่ปรากฏ

ส. เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถ้าไม่ระลึก สภาพธรรมรวมกัน ปนกันหมด และก็มี ความพัวพันในสภาพธรรมทั้งหมดนั้นว่า เป็นตัวตน

ผู้ฟัง เช่น กำลังจะใส่บาตร สุนัขวิ่งมาจะชนพระ อะไรทำนองนี้ จิตใจก็เกิดไม่ชอบขึ้นมา ก็เป็นลักษณะปรากฏอีกชนิดหนึ่ง

ส. ทุกขณะ เป็นผู้ที่มีการปฏิบัติอบรมเจริญสติปัญญา สภาพธรรมทั้งหมดที่เคยไม่รู้ปัญญาคงต้องรู้ขึ้น จนกว่าจะตัดความยึดถือสภาพธรรมทั้งหมดนั้นว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล และไม่ใช่ว่าเฉพาะในขณะนั้น แม้ในขณะนี้ เดียวนี้ สภาพธรรมอะไรบ้างที่กำลังปรากฏ สภาพธรรมละเอียดมาก การอบรมเจริญกุศลนี้ต้องเจริญทุกประการ

การให้ทาน ไม่สามารถที่จะให้ได้ตลอดเวลา การวิริยอุตสาหะ ก็กระทำเมื่อมีอารมณ์ปรากฏเฉพาะหน้า นอกจากนั้น สภาพของจิตที่ละเอียดซึ่งเป็นการขัดเกลา กิเลสอกุศลทั้งหลายให้ปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ก็เป็นสิ่งที่ควรเจริญ ควรอบรมสำหรับผู้เห็นโทษของอกุศลทั้งหลายจริง ๆ

ในขณะนี้อกุศลธรรมมีไหม นี่เป็นสิ่งที่ควรพิจารณา ถ้าคิดว่าไม่มี ก็เห็นแต่เพียงอกุศลธรรมใหญ่ ๆ โต ๆ ในขณะที่โลกมาก ๆ หรือว่าโกรธมาก ๆ แต่ในขณะที่

ธรรมดา ปกติเรื่อย ๆ ในชีวิตประจำวัน ถ้าไม่เห็นว่าคุณสมบัติธรรมยังมีอยู่ แต่ว่าเป็นอย่างอ่อน เป็นอย่างละเอียด ก็จะไม่มีความพากเพียรที่จะขัดเกลาคุณสมบัติธรรมนั้น ต่อเมื่อใดสามารถที่จะเห็นคุณสมบัติธรรมตามความเป็นจริงว่า แม้ไม่ใช่คุณสมบัติที่ใหญ่โต แต่เป็นคุณสมบัติอย่างอ่อน อย่างเบาบาง ก็เป็นสภาพธรรมที่น่ารังเกียจ ที่ควรจะขัดเกลาให้น้อยลง เมื่อนั้นก็จะอบรมเจริญกุศลทุกประการ เมื่อเห็นคุณสมบัติแต่ลักษณะที่ปรากฏ

อย่างเช่น ความโกรธ เกิดขึ้นได้บ่อย ๆ บางครั้งก็มีเหตุที่ควรจะโกรธ บางครั้งก็ไม่น่าเลยที่จะโกรธ แต่โกรธแล้วตามเหตุตามปัจจัย บางครั้งเป็นความโกรธที่แรง บางครั้งเป็นความโกรธเพียงอ่อน ๆ เบา ๆ ควรละไหม ความไม่แช่มชื่นใจ ความหงุดหงิดใจ ความกระสับกระส่าย ความรำคาญในชีวิตประจำวัน ยังไม่ต้องเป็นโทษที่แรง เพียงรำคาญ ๆ ใครบ้างไม่รำคาญ ในชีวิตประจำวัน รำคาญกันบ่อย ๆ ใช้ไหม ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

บางครั้งบางท่านอาจจะได้ยินเสียงเพลงซึ่งท่านไม่พอใจ ไม่ตรงกับรสนิยมของท่าน รำคาญแล้ว ขณะนั้นระลึกได้ใหม่ว่า เป็นอกุศลจิตของท่านที่ควรจะขัดเกลา ไม่ควรจะรำคาญ ท่านอาจจะรำคาญมาก เพราะว่าท่านไม่ชอบเพลงที่ท่านได้ยินเลย และความรำคาญมากก็กำลังปรากฏ ถ้าปัญญาไม่เกิดขึ้นรู้ตามความเป็นจริง ก็ยังคงรำคาญต่อไปอีกนานทีเดียว ดีไหม รำคาญ หรือว่าไม่รำคาญดีกว่า แต่ทำอย่างไรจึงจะไม่รำคาญได้ ถ้าสติไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็ไม่เห็นว่าคุณสมบัติธรรมนั้นเป็นโทษ เป็นอกุศล เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

การอบรมเจริญกุศลนี้ไม่ใช่ขณะอื่น แต่เป็นขณะที่อกุศลธรรมเกิดปรากฏ และสติประกอบด้วยปัญญาเกิดขึ้นระลึกถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริง จึงขัดเกลาละคลายอกุศลธรรมในขณะนั้นให้เบาบางได้ ไม่ใช่ให้เบาบางในขณะอื่น หวังว่าวันหลังจะเบาบาง แต่ว่าขณะนั้นไม่เบาบางเลย ยังคงเป็นความรำคาญที่ติดต่อกันอีกนานทีเดียว และตั้งความหวังว่า วันหลังจะเบาบาง แต่ทำไมขณะนั้นไม่เบาบางเสีย

ด้วยสติและปัญญาที่ระลึกรู้ชัดในสภาพธรรมที่เป็นอกุศลว่า ลักษณะนั้นเป็นอกุศลธรรม ซึ่งถ้าไม่ละในขณะนั้น จะละเมื่อไร จะคอยต่อไปให้อกุศลธรรมนั้นมีมาก ๆ เพิ่มขึ้นอีกแล้ว เป็นปัจจัยที่จะให้เกิดอกุศลธรรมประเภทนั้นในอนาคตต่อไปอีกมาก เพราะเหตุว่าไม่ได้ละในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น ลักษณะและโทษของอกุศลธรรมทั้งหมดที่ปรากฏ ที่ทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก จะปรากฏชัดเจนจริง ๆ ในขณะที่ยังสภาพธรรมนั้นเกิดขึ้นปรากฏกระทำกิจนั้นในขณะนั้นให้เห็น แต่ว่าสติจะต้องเกิดขึ้นระลึกรู้ เห็นอกุศลธรรมตามความเป็นจริงว่าเป็นอกุศลธรรม มิฉะนั้นแล้วจะเป็นไปกับอกุศลธรรมนั้นเองด้วยความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลในขณะนั้น เป็นเราในขณะนั้น และก็เพิ่มความรำคาญ เพิ่มความไม่พอใจขึ้น

สภาพธรรมทุกขณะเป็นของจริง ทรงแสดงไว้โดยละเอียดให้ระลึกรู้ ให้เห็นชัด ให้ศึกษา ให้เข้าใจ ให้ประจักษ์ในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงลักษณะอาการของสภาพธรรมแต่ละชนิดที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย และกัณฑ์

ท่านที่ศึกษาเรื่องของจิตปรมัตถ์ เจตสิกปรมัตถ์แล้ว ทราบว่ามีเจตสิกปรมัตถ์ ๕๒ ประเภท ขณะนี้มีเจตสิกปรมัตถ์อะไรบ้าง เกิดแล้วดับไปอย่างรวดเร็วมากมาย ด้วย วิริยะเจตสิกก็เกิดกับจิตเกือบทุกดวง เว้นเหตุกจิต ๑๖ ดวงเท่านั้นที่วิริยะเจตสิกไม่ได้เกิดด้วย เจตนาเจตสิก ผัสสเจตสิก สัญญาเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก มนสิการเจตสิก ขีวิตินทรียเจตสิก เกิดกับจิตทุกดวง และดับไปแล้ว ถ้าเป็นอกุศลจิต ก็มีอกุศลเจตสิกหลายดวงเกิดด้วย มีโมหะ อหิริกะ อนินตตัปปะ อุทธัจจะ เกิดพร้อมกับอกุศลจิต และกัณฑ์ไปแล้ว

ถ้าเป็นอกุศลจิต ก็มีโสภณเจตสิกหลายประเภทเกิดพร้อมกัน และกัณฑ์ไปแล้ว แต่ว่า ลักษณะของเจตสิกแต่ละชนิดตามความเป็นจริงที่ได้ทรงแสดงไว้ว่า ไม่ใช่สภาพธรรมอย่างเดียวกัน เป็นสภาพธรรมแต่ละชนิดเกิดขึ้นกระทำกิจของตน ๆ แล้วกัณฑ์ไปแล้ว ถ้าสติไม่ระลึกรู้ ก็ไม่มีโอกาสที่จะรู้ว่า วิริยะไม่ใช่สติ ไม่ใช่หิริ ไม่ใช่โณตตัปปะ ไม่ใช่เจตสิกอื่น ๆ ซึ่งทรงแสดงไว้โดยละเอียด

ทั้ง ๆ ที่สภาพธรรมเหล่านี้ ในขณะนี้ เกิดขึ้นและก็ดับไปมากมายรวดเร็ว แต่ ถ้าสติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่ละลักษณะ จะเริ่มขึ้น เริ่มรู้ ในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่ได้ศึกษาว่า ลักษณะของสภาพธรรมชนิดใด ก็มีกิจ มีลักษณะ มีอาการปรากฏ มีเหตุใกล้ให้เกิดอย่างนั้น ๆ

ถ้าสติไม่ระลึก ก็ไม่สามารถที่จะแยกรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ออกจากกันได้ และตราบใดที่ยังไม่แยกรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ออกจากกัน ตรานั้นสภาพธรรมทั้งหลายก็ ยังคงรวมกันอยู่ เกิดขึ้นกระทำกิจพร้อมกันและดับไปพร้อมกัน และทิวฏฐิเจตสิก ความเห็นผิด ก็ยังคงยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายซึ่งเกิดดับพร้อมกัน รวมกันว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

นี่เป็นความจำเป็น ซึ่งผู้ที่จะดับความยึดถืออนามธรรมและรูปธรรมทั้งหลายว่าเป็นตัวตนได้ จะต้องอบรมปัญญาด้วยการระลึก ศึกษา รู้ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ตามความเป็นจริง

๗๐๐

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค อักโกสกสูตรที่ ๒ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระวิหารเวฬุวัน อันเป็นที่พระราชทาน
เหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ฯ

อักโกสกาภวาทวาทพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่า พราหมณ์ภวาทวาทโคตร
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคดมแล้ว ดังนี้ โกรธ ชัดใจ
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ด่าบริภาษพระผู้มีพระภาคด้วยวาจา
อันหยาบคาย มิใช่ของสัตบุรุษ ฯ

นี้สภาพธรรมตามความเป็นจริง เมื่อมีปัจจัยของความโกรธอย่างแรงเกิดขึ้น
ก็เป็นเหตุให้กระทำกายวาจาต่าง ๆ ได้ในทางที่ไม่ควร และไม่ใช่มีแต่ในครั้งนั้น แม้ใน
ครั้งนี้ มองเห็นลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นอกุศลธรรมชัดเจนในแต่ละเหตุการณ์
ในแต่ละเรื่อง ซึ่งท่านได้เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ได้ฟังบ้าง เพราะฉะนั้น ก็มองหรือเห็น
ลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะซึ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ถ้าเห็น
การด่า การบริภาษ ก็ไม่ใช่เห็นเป็นคนนั้นคนนี้ แต่เห็นลักษณะของความโกรธอย่าง
แรงซึ่งเป็นปัจจัยให้กายวาจากระทำในสิ่งที่ไม่ควรในขณะนั้น

บางครั้งคงจะสังเกตเห็นลักษณะของมานะ ซึ่งเป็นการกระทำให้กายวาจา
หวั่นไหวไปในทางที่ยกตนและข่มผู้อื่น เป็นสภาพธรรมทั้งหมด ซึ่งไม่ควรที่จะเห็นเป็น
บุคคลนั้นบุคคลนี้เลย เมื่อสภาพธรรมใดสะสมมามากในทางใด ก็จะมีปัจจัยให้เกิด
การกระทำทางกายและวาจาอย่างนั้น แม้แต่กับบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ไม่สมควรแก่การที่จะ
ด่าบริภาษเลย เช่น พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่ออักโกสกาภวาทพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะ
อักโกสกาภวาทพราหมณ์ว่า

ดูกร พราหมณ์ ท่านย่อมสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน มิตรและอำมาตย์
ญาติสาโลหิต ผู้เป็นแขกของท่าน ย่อมมาบ้างไหม ฯ

อภิกษุสกลาทวาชพราหมณ์ตอบว่า

พระโคตมผู้เจริญ มิตรและอำมาตย์ ญาติสาโลหิต ผู้เป็นแขกของข้าพระองค์
ย่อมมาเป็นบางครั้ง ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ ท่านย่อมสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ท่านจัดของเคี้ยวของ
บริโภคหรือของดื่ม ต้อนรับมิตรและอำมาตย์ญาติสาโลหิตผู้เป็นแขกเหล่านั้นบ้าง
หรือไม่ ฯ

อภิกษุสกลาทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า

พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์จัดของเคี้ยวของบริโภคหรือของดื่ม ต้อนรับมิตร
และอำมาตย์ญาติสาโลหิตผู้เป็นแขกเหล่านั้นบ้างในบางครั้ง ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ ก็ถ้าว่ามีมิตรและอำมาตย์ญาติสาโลหิตผู้เป็นแขกเหล่านั้นไม่รับ
ของเคี้ยวของบริโภคหรือของดื่มนั้นจะเป็นของใคร ฯ

อภิกษุสกลาทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า

พระโคตมผู้เจริญ ถ้าว่ามีมิตรและอำมาตย์ญาติสาโลหิตผู้เป็นแขกเหล่านั้นไม่รับ
ของเคี้ยวของบริโภคหรือของดื่มนั้น ก็เป็นของข้าพระองค์อย่างเดิม ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ ข้อนี้ก็อย่างเดียวกัน ท่านดำเราผู้ไม่ดำอยู่ ท่านโกรธเราผู้ไม่
โกรธอยู่ ท่านหมายมั่นเราผู้ไม่หมายมั่นอยู่ เราไม่รับเรื่องมีการดำเป็นต้นของท่านนั้น
ดูกร พราหมณ์ เรื่องมีการดำเป็นต้นนั้นก็เป็นอย่างท่านผู้เดียว ดูกร พราหมณ์ เรื่องมี
การดำเป็นต้นนั้นก็เป็นอย่างท่านผู้เดียว แล้วตรัสต่อไปว่า

ดูกร พราหมณ์ ผู้ใดดำตอบบุคคลผู้ดำอยู่ โกรธตอบบุคคลผู้โกรธอยู่ หมาย
มั่นตอบบุคคลผู้หมายมั่นอยู่ ดูกร พราหมณ์ ผู้นี้เรากล่าวว่า ย่อมบริโภคร่วมกัน
ย่อมกระทำตอบกัน เรานั้นไม่บริโภคร่วม ไม่กระทำตอบด้วยท่านเป็นอันขาด ดูกร

พราหมณ์ เรื่องมีการด่าเป็นต้นนั้นเป็นของท่านผู้เดียว ดูกร พราหมณ์ เรื่องมีการด่าเป็นต้นนั้นเป็นของท่านผู้เดียว ฯ

อภิกโกสกภารทวาชพราหมณ์กราบทูลว่า

บริษัทพร้อมด้วยพระราชา ย่อมทราบพระโคตมผู้เจริญอย่างนี้ว่า พระสมณโคตมเป็นพระอรหันต์ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น ไฉนพระโคตมผู้เจริญจึงยังโกรธอยู่เล่า ฯ

เข้าใจว่าพระผู้มีพระภาคยังโกรธ แม้ว่าจะไม่ด่าตอบ ก็ยังคงจะมีความขุ่นใจหรือความไม่พอใจอยู่บ้าง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ผู้ไม่โกรธ ฝึกฝนตนแล้ว มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้ชอบสงบ คงที่อยู่ ความโกรธจักมีมาแต่ที่ไหน ผู้ใดโกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ผู้นั้นเป็นผู้ลามกกว่าบุคคลผู้โกรธนั้นแหละ เพราะการโกรธตอบนั้น บุคคลไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธแล้ว ชื่อว่าย่อมชนะสงครามอันบุคคลชนะได้โดยยาก ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้วเป็นผู้มีสติ สงบเสียได้ ผู้นั้นชื่อว่าย่อมประพฤดีประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือ แก่ตนและแก่บุคคลอื่น เมื่อผู้นั้นรักษาประโยชน์อยู่ทั้งสองฝ่าย คือ ของตนและของบุคคลอื่น ชนทั้งหลายผู้ไม่ฉลาดในธรรมย่อมสำคัญบุคคลนั้นว่า เป็นคนเขลา ดังนี้ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อภิกโกสกภารทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศพระธรรมโดยปริยายเป็นอันมาก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คิดว่าเปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทางหรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า คนมีจักขุย่อมเห็นรูปได้ ฉะนั้น

ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักของพระโคตมผู้เจริญ ฯ

อภิกโกสกภารทวาชพราหมณ์ได้บรรพชา ได้อุปสมบทแล้วในสำนักของพระผู้มีพระภาค ก็ท่านอภิกโกสกภารทวาชอุปสมบทแล้วไม่นานแล หลีกไปอยู่ผู้เดียว

ไม่ประมาณ มีความเพียร มีตนส่งไปอยู่ ไม่นานเท่าไรนัก ก็กระทำให้แจ้งซึ่งคุณวิเศษอันยอดเยี่ยมเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ซึ่งกุลบุตรทั้งหลายออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบมีความต้องการ ด้วยปัญญาเป็นเครื่องรู้ยิ่งเองในปัจจุบันนี้เข้าถึงอยู่ ได้ทราบว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่จะต้องทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี ก็หละทิ้งพระอภิกโกสกภารทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล ฯ

ผู้ที่ได้เห็นพระคุณของพระธรรมจริง ๆ ก็คงจะเป็นผู้ที่ได้เจริญบารมีมาแล้ว พร้อมที่จะสามารถบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้โดยไม่นาน เพราะฉะนั้น อบรมในขณะนี้ทันที ไม่เพียงถึงบุคคลอื่นที่จะทำให้จิตของท่านไม่แช่มชื่น

ไม่ว่าจะฟังพระธรรมใด ๆ ขอให้ระลึกถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่ได้ทรงแสดง อกุศลธรรมของใครก็เป็นของคนนั้น เมื่อบุคคลอื่นไม่รับ อกุศลธรรมของบุคคลนั้นก็ไม่ได้เกิด พร้อมกันนั้นก็จะเป็นผู้คงที่ไม่หวั่นไหว เพราะสติระลึกถึงลักษณะสภาพธรรมที่เกิดตามความเป็นจริง

เมื่อเห็นว่าเป็นอกุศล ก็จะเกิดหิริโอตตัปปะ รังเกียจทันทีในอกุศลแม้เพียงเล็กน้อย แม้เพียงเล็กน้อยก็ควรที่จะเห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นโทษ เป็นภัย เมื่อเป็นอกุศลธรรม

แต่หิริโอตตัปปะก็มีหลายขั้น สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้เป็นพระอริยเจ้า มีหิริโอตตัปปะเป็นครั้งคราว ในขณะที่กุศลธรรมเกิด ในขณะที่วิริติมุสาวาท นั่นเพราะหิริโอตตัปปะเกิดขึ้น ละอาย รังเกียจในการที่จะพูดสิ่งที่ไม่จริง แต่ว่าขณะใดที่เผลอพูดออกไป ขณะนั้นก็ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แต่เป็นอหิริกะ อโนตตัปปะ ความไม่ละอาย ซึ่งมีเป็นประจำ และมีเหตุปัจจัยให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้กล่าววาจาที่ไม่จริงในขณะนั้น

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมในวันหนึ่ง ๆ ถ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแล้ว ไม่สามารถจะรู้ได้ว่า ผู้ที่เป็นปุถุชนนี้มีอกุศลธรรมหนาแน่นเหลือเกิน และก็ปัจจัยที่จะให้หลงลืมสติ ซึ่งถ้าสะสมการที่จะเป็นผู้ล่องลอยประการต่าง ๆ ก็จะมี

ลักษณะของอหิริกะ อโนตตปปะ ที่ไม่ละอาย ไม่รังเกียจในอกุศลธรรมนั้น ๆ จึงเป็นปัจจัยให้กระทำอกุศลธรรมนั้น ๆ ทางกาย ทางวาจาอยู่

ถ. ที่อาจารย์บรรยายว่า พระอรหันต์เป็นผู้มีสติทุกเมื่อ แต่พระโสดาบันยังเป็นผู้ไม่มีสติทุกเมื่อ ขอลถามว่า ขณะที่พระโสดาบันหลงลืมสติ จะยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตนเหมือนกับปุถุชนยึดถือหรือไม่

ส. ไม่เหมือนแน่นอน

ถ. แต่ยังหลงลืมสติใช่ไหม

ส. หลงลืมสติมีแน่ ในขณะที่อกุศลจิตเกิดจะต้องมีโมหเจตสิกเกิดด้วย ซึ่งเป็นสภาพที่ทำให้หลงลืมสติ

ผู้ที่ขัดเกลากิเลสในทุกทาง จะเป็นผู้อ่อนนุ่มด้วยกุศลจิตที่อ่อนโยน ไม่กระทำการที่รุนแรงทางกาย ทางวาจา แต่ว่าไม่สามารถที่จะดับอกุศลธรรมเป็นสมุจเฉท ถ้าโสดาปัตติมรรคจิต สกทาคามิมรรคจิต อนาคามิมรรคจิต อรหัตมรรคจิต ยังไม่เกิดขึ้น

แต่สติก็ควรที่จะเกิดขึ้น ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ตามปกติตามความเป็นจริง ผู้ที่เป็นปุถุชนมีอกุศลอย่างไรเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยอย่าเว้นที่จะให้สติระลึก รู้ เพราะถ้าไม่ระลึก ก็ยังคงยึดถือสภาพของอกุศลนั้น ๆ ว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลอยู่

อีกท่านหนึ่ง ใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค พิลังคิกสูตรที่ ๔** ซึ่งมีข้อความว่า

... พิลังคิกภิกษุทวาทพราหมณ์ได้สดับมาว่า ได้ยินว่า พราหมณ์ภิกษุทวาทโคตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในสำนักของพระสมณโคดม ดังนี้ โกรธ ขัดใจ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้ว ได้ยินนิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ

บุคคลนี้โกรธแล้วไม่พูด แต่ขณะนั้นอกุศลธรรมเกิดแล้ว เป็นความไม่แช่มชื่น เป็นความโกรธ เป็นความขัดใจถึงกับไปเฝ้า แต่ว่าไม่พูด

ข้อความต่อไป

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งใจของพิลังกิกการทวาชพราหมณ์ด้วยพระหฤทัยแล้ว ได้ตรัสกะพิลังกิกการทวาชพราหมณ์ด้วยพระคาถาว่า

ผู้ใดประทุษร้ายต่อคนผู้ไม่ประทุษร้าย เป็นบุรุษผู้หมดจด ไม่มีกิเลสเป็นเครื่องยั่ววน บาปย่อมกลับสนองผู้นั้นผู้เป็นพาลนั่นเอง เปรียบเหมือนธูลีอันละเอียดที่บุคคลชดไปสู่ที่ทวนลม ฉะนั้น ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พิลังกิกการทวาชพราหมณ์ได้มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง และได้กราบทูลขอบรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค และไม่นานเท่าไรนัก ท่านก็ได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

เป็นเรื่องธรรมดา เป็นชีวิตตามปกติประจำวัน ซึ่งไม่ว่าจะในสมัยนั้นหรือสมัยนี้ก็เหมือนกัน เปลี่ยนแต่ชื่อ ในสมัยโน้น ชื่อการทวาชบ้าง ชื่ออะไรบ้าง สมัยนี้ก็ชื่อต่างกันไป แต่ว่าอกุศลธรรมที่เป็นความโกรธที่สะสมมา เมื่อมีปัจจัยเกิดขึ้นก็เป็นปัจจัยให้กระทำทางกาย ทางวาจา ที่คล้าย ๆ กันตามลักษณะของอกุศลธรรมนั้น ๆ

ท่านผู้ฟังเคยคิดว่า การนอบน้อม หรือการอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อมนี้ ควรจะอย่างไรบ้างไหม ในระหว่างพุทธบริษัทด้วยกัน ซึ่งใน **ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย สุตตันตปิฎก มุนิสสูตร** มีข้อความว่า

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ กรุงกบิลพัสดุ์ การสนทนาได้บังเกิดขึ้นแก่พวกเจ้าศากยะทั้งหลายว่า ท่านผู้บรรลุพระโสดาบันก่อน เป็นผู้แก่กว่าท่านผู้บรรลุพระโสดาบันทีหลังโดยทางธรรม ฉะนั้น ภิกษุที่บรรลุพระโสดาบันทีหลังจึงควรทำความเคารพ มีการกราบไหว้ เป็นต้น ต่อคฤหัสถ์ผู้บรรลุพระโสดาบันก่อน ดังนี้

นี่เป็นข้อสงสัยในสมัยโน้น แต่คงจะไม่เป็นข้อสงสัยในสมัยนี้ ซึ่งพุทธบริษัทก็ทราบว่า จะต้องกระทำการนอบน้อมสักการะต่อพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นหัวหน้าของพุทธบริษัท แต่ก็เป็นการดีที่ในครั้งนั้นเป็นที่สงสัย เพื่อที่ว่า ถ้าในครั้งนี้มีท่านผู้ใดมีข้อข้องใจ หรือเกิดสงสัยขึ้น ก็จะได้ทราบว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมว่าอย่างไร

ภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง ได้ฟังการสนทนาเรื่องนั้นแล้ว ก็ได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ถ้าหากว่าพระอนาคามีเป็นคฤหัสถ์ พระอนาคามีนั้น ก็ควรทำความเคารพ มีการไหว้ เป็นต้น แต่สามเณรแม้ผู้บวชในวันนั้น ดังนี้ ทรงหมายเอาว่า กิชาตินี้เป็นอย่างอื่นที่เดียว (ชาติหมายความว่าถึงเพศบรรพชิต) เพศต่างหากเป็นที่ตั้งแห่งปุชนียวัตถุแห่งการบูชา เมื่อทรงแสดงความพิเศษของเพศ แม้ที่บรรลुพระโสดาบันในภายหลังว่า ใหญ่ยิ่งกว่าคฤหัสถ์ผู้บรรลुพระโสดาบันก่อน จึงได้ตรัสคาถานี้ เพื่อแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย

พระผู้มีพระภาคทรงอุปมาณกยุงว่า แม้ว่าจะมีขนคอสี่เขียวเช่นกับแก้วมณี แต่ก็ยอมไม่เข้าถึงส่วนที่ ๑๖ ด้วยความเร็วของหงส์ทอง คือ นกยุงเปรียบกับหงส์ทองไม่ได้ แม้ว่าขนที่คอจะเป็นสีเขียวดังแก้วมณี

หงส์ทองยอมบินไปครู่เดียวก็ได้ถึงพันโยชน์ ส่วนนกยุงไม่ปรากฏว่าบินได้แม้ถึง ๑ โยชน์ แต่สัตว์แม้ทั้งสองนั้นก็น่าดู เพราะเป็นสัตว์ที่ควรทศนา ฉนั้นใด คฤหัสถ์แม้จะบรรลุพระโสดาบันมาก่อน เป็นผู้ควรดู เพราะเป็นมรรคก็จริง ถึงกระนั้น คฤหัสถ์นั้นยอมทำตามความเร็วของภิกษุ แม้ที่บรรลุพระโสดาบันในภายหลังไม่ได้

ถามว่า ด้วยความไวอะไร

ตอบว่า ด้วยความไวแห่งวิปัสสนาญาณของมรรคในเบื้องต้น ด้วยว่าญาณนั้นของคฤหัสถ์เป็นญาณที่ช้า เพราะถูกร้อยรัดไว้ด้วยเครื่องร้อยรัด มีบุตรและภรรยา เป็นต้น ส่วนญาณของภิกษุเป็นสภาพเฉียบแหลม เพราะเครื่องร้อยรัดนั้นร้อยรัดไว้ไม่ได้ ด้วยว่าภิกษุผู้เป็นเสขมุนีนี้ เป็นผู้ส่งจัดแล้วด้วยกายวิเวกและจิตวิเวก และเพ่งพินิจอยู่ในป่าเป็นนิตยด้วยลักษณารัมมณูปนิชฌาน วิเวกและฌานเห็นปานนี้จะมีแก่คฤหัสถ์ได้แต่ที่ไหน

ลักษณารัมมณูปนิชฌาน คือ ลक्षणูปนิชฌานกับอารัมมณูปนิชฌาน ซึ่งลักษณูปนิชฌาน เป็นการเจริญวิปัสสนา และอารัมมณูปนิชฌาน เป็นการเจริญสมถภาวนา

นี่เป็นความต่างกันของความเร็ว ของการที่จะบรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์ อย่างวิสามาหารมารดา ท่านก็เป็นพระโสดาบันอยู่นานจนตลอดชีวิต โดยที่ไม่ได้ บรรลุถึงความเป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้น ความต่างกันของความเร็วยุทธธรรมขั้นต่อไป คือ ญาณขั้นสูงของผู้ที่เป็นบรรพชิตย่อมเร็วกว่าในการที่จะบรรลุคุณธรรมถึง ความเป็นพระอรหันต์ ส่วนผู้ที่ยังเป็นคฤหัสถ์อยู่ ถึงแม้ว่าจะเป็นพระโสดาบันบุคคล ก็ยังเป็นผู้ที่มีกิเลสเครื่องร้อยรัด จึงทำให้เป็นผู้ที่ไม่สละอาคารบ้านเรือนสู่เพศของ บรรพชิต

ถ. ถ้าปุถุชนต่อปุถุชน ในเพศบรรพชิตกับคฤหัสถ์ บรรพชิตจะบรรลุ พระโสดาบันเร็วกว่าคฤหัสถ์หรือไม่

ส. แล้วแต่การสะสม สำหรับญาณขั้นต้น

ถ. ขั้นต้นก็แล้วแต่การสะสม แต่ขั้นสูงไม่ใช่แล้วแต่การสะสมหรือ

ส. แล้วแต่การสะสม เพราะว่าผู้ที่เป็นคฤหัสถ์มีการสะสมที่ยังคงเป็น คฤหัสถ์อยู่ เป็นเครื่องแสดงอยู่แล้วถึงการที่ไม่สามารถสละอาคารบ้านเรือนสู่เพศของ บรรพชิต เพราะฉะนั้น นี่ก็เป็นภาวะที่ต่างกันแล้ว

ถ. คนที่เจริญสติปัฏฐานอยู่ในเพศบรรพชิต ภายหลังลาสิกขาบทมาเป็น เพศคฤหัสถ์ และมีการเจริญสติปัฏฐานในเพศคฤหัสถ์ จะมีการบรรลุได้ไหม

ส. บรรลุได้

ถ. โดยไม่ต้องหวนกลับไปเป็นเพศบรรพชิต

ส. ไม่ต้อง

